

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра економіки та фінансів підприємства

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Оптимізація грошових потоків підприємства

за матеріалами товариства з обмеженою відповідальністю
«УкрКлінСервіс», м. Київ

Студента 2 курсу 1 м групи,
спеціальності 051 «Економіка»,
спеціалізації «Економіка
підприємства»

Кушнір Остапа
Юрійовича

Науковий керівник –
канд. екон. наук, доцент

Лаптева Вікторія
Василівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук, проф.

Блакита Ганна
Владиславівна

Київ 2018

АНОТАЦІЯ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА	10
1.1. Сутність та класифікація грошових потоків підприємства	10
1.2. Методологія управління грошовими потоками підприємства	15
1.3. Методичні підходи до оптимізації грошових потоків підприємства	21
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА «УКРКЛІНСЕРВІС»	27
2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс»	27
2.2. Аналіз складу, структури та динаміки грошових потоків підприємства	38
2.3. Оцінка впливу факторів на обсяг грошових потоків підприємства	47
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА «УКРКЛІНСЕРВІС»	57
3.1. Планування грошових потоків підприємства на наступний період	57
3.2. Напрями оптимізації руху грошових коштів підприємства	66
3.3. Визначення економічного ефекту від запропонованих заходів на підприємстві	72
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	88

АНОТАЦІЯ

Кушнір О. Оптимізація грошових потоків підприємства.

У роботі розглянуто теоретичні та методичні засади оптимізації грошових потоків підприємства, наведено методологію управління грошовими потоками. Проведено аналіз складу, структури та динаміки грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс». Проведена оцінка впливу факторів на обсяг грошових потоків підприємства. На основі проведеного дослідження визначені напрями оптимізації грошових потоків підприємства «УкрКлінСервіс». Розроблено планування грошових потоків підприємства на наступний період та обгрунтовано напрями оптимізації руху грошових коштів підприємства.

Ключові слова: грошові кошти, грошові потоки, рух, оптимізація, операційна діяльність, синхронізація.

ANNOTATION

Kushnir O. Optimization of cash flows of the enterprise.

In the paper the theoretical and methodical principles of optimization of cash flows of the enterprise are reconsidered, the methodology of cash flow management is presented. The analysis of composition, structure and dynamics of cash flows of LLC "UkrClinService" was conducted.

An estimation of the influence of factors on the volume of cash flows of the enterprise is carried out.

On the basis of the conducted research, the directions of optimization of cash flows of the enterprise "UkrClinService" were determined.

The planning of cash flows of the enterprise for the next period is developed and the directions of optimization of cash flow of the enterprise are substantiated.

Keywords: cash, cashflows, movement, optimization, operationalactivity, synchronization.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Коливання світових сировинних та фінансового ринків, що притаманне сучасному етапу розвитку світової економіки, торкнулося основних джерел формування грошових потоків і призвело до зниження рівня надходжень грошових коштів у вітчизняне підприємницьке середовище. Причинами зниження розміру надходження грошових коштів в останні роки є: скорочення обсягів виробництва, погіршення фінансової підтримки кредитного сектору та високі ставки кредитів, що стримують інвестиційну активність. Це у свою чергу спричинило й зниження вихідних грошових потоків. Нестача власних оборотних коштів у виробничій ланці та у споживачів продукції призводить до формування ланцюжку неплатежів, що свідчить про неефективне використання коштів в масштабі вітчизняної економіки.

Однак не лише нестача коштів є небажаною для підприємств, але й їх суттєвий надлишок, оскільки це характеризує наявність упущеної вигоди від використання грошових коштів, а відповідно підприємства втрачають потенційний дохід, який вони могли би отримати, інвестувавши кошти в операційний процес або певний привабливий інвестиційний проект. Як наслідок, погіршується оборотність оборотних активів, і суб'єкти господарювання виступають безкоштовними кредиторами банку (у разі тримання грошових коштів на поточному рахунку). Враховуючи це, важливе значення відіграє оптимізація грошових потоків, що спрямована на забезпечення належного фінансового стану та досягнення високої ефективності використання грошових коштів підприємств й виступає важливим напрямком фінансової роботи для вітчизняних підприємств всіх сфер діяльності.

Процес оптимізації грошових потоків підприємства є важливим елементом в процесі управління ними. Її зміст полягає у виборі найкращої форми організації

потоків грошових коштів враховуючи умови й особливості діяльності підприємства. Значення оптимізації грошових потоків підприємства розкривається через низку вагомих цілей, яких можна досягти з її допомогою. Оптимізація дозволяє збалансувати обсяги потоку грошей, синхронізувати надходження і виплати грошей у часі, забезпечує приріст чистих грошових потоків та ін. Саме тому оптимізація грошових потоків є важливим і практично значущим питанням для забезпечення фінансової стабільності та стійкості підприємств.

Вагомий внесок у дослідження проблематики грошових потоків, зокрема й їх оптимізації, зробили такі вітчизняні та іноземні науковці: І.О. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, А. Гроппеллі, Г.Г. Кірейцев, В.І. Крамаренко, Б.М. Литвин, Т.В. Момот, Е. Нікбахт, М.В. Стельмах, Ю.С. Цал-Цалко та інші.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-методичних основ та практичних засад оптимізації грошових потоків підприємства та розробки напрямів її вдосконалення на підприємстві.

Для досягнення поставленої мети були сформульовані наступні **завдання**:

- визначити сутність та навести класифікацію грошових потоків підприємства;
- дослідити методологію управління грошовими потоками підприємства;
- дослідити методичні підходи до оптимізації грошових потоків підприємства;
- здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс»;
- провести аналіз складу, структури та динаміки грошових потоків підприємства;
- оцінити вплив факторів на обсяг грошових потоків підприємства;
- обґрунтувати планування грошових потоків підприємства на наступний період;
- розробити напрями оптимізації руху грошових коштів підприємства;
- визначити економічний ефекту від запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження виступають процеси, пов'язані з оптимізацією грошових потоків підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні аспекти оптимізації грошових потоків підприємства.

Емпіричною базою дослідження було ТОВ «УкрКлінСервіс». Основною сферою діяльності підприємства є роздрібна торгівля напоями та тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах. Підприємство реалізує ці види продукції в магазині «ДьютіФрі» в аеропорту Бориспіль. Випускна кваліфікаційна робота виконана за матеріалами фінансової, статистичної та управлінської звітності підприємства.

Теоретичною і методичною основою проведеного дослідження стали наукові погляди, концепції та положення класиків економічної науки, а також роботи сучасних вчених у сфері економіки і фінансів, фінансового менеджменту і планування. Також у роботі були використані статті та монографії сучасних фахівців з даної теми. Інформаційною базою дослідження є законодавчо-правові документи, інформаційні матеріали, монографії, наукові статті та інші публікації з теми дослідження, фінансова звітність та матеріали управлінського обліку підприємства.

Методи дослідження. При дослідженні теоретичних та практичних аспектів стану та оптимізації грошових потоків використовувались: методи індукції, дедукції, абстракції і формальної логіки (для визначення й уточнення сутності грошових потоків та їх класифікації); системний аналіз (при опрацюванні методики аналізу грошових потоків); порівняння, групування, метод середніх величин (для проведення аналізу грошових потоків підприємства).

Інформаційними джерелами для проведення досліджень є: наукові праці зарубіжних та вітчизняних науковців, періодичні видання, матеріали конференцій та круглих столів, а також фінансова звітність ТОВ «УкрКлінСервіс».

Практична значущість Випускна кваліфікаційна робота має вагомое **практичне значення**, оскільки в роботі систематизовано підходи до визначення поняття «грошовий потік» та проведено апробацію розроблених рекомендацій на

досліджуваному підприємстві ТОВ «УкрКлінСервіс», яка полягає у розробці рекомендацій з удосконалення показників руху грошових коштів.

Апробація результатів дослідження. Результати наукового дослідження були оприлюднені у науковій статті на тему: «Особливості оптимізації грошових потоків підприємства» у збірнику ***«Економіка та фінанси підприємства» наукових статей студентів.*** - Ч. , С. – К.: КНТЕУ, 2018.

Структурно випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел із 71 найменування. Загальна кількість сторінок становить 86.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація грошових потоків підприємства

Стабільна робота підприємства нерозривно пов'язана з побудовою і грамотним застосуванням його фінансової стратегії, частиною якої є стратегія управління грошовими потоками, заснована на принципах максимізації прибутку. Таким чином, постає питання гармонізації стратегії управління грошовими потоками підприємства шляхом забезпечення різних напрямків його діяльності (операційної, фінансової, інвестиційної) необхідним обсягом грошових ресурсів і оптимізації сукупного розміру залишку грошових коштів, з метою досягнення, за рахунок збалансованості надходжень і витрачання грошових коштів, стійкого фінансового стану підприємства.

Серед науковців немає одностайності у визначенні грошових потоків. Поширеним є статистичний підхід до трактування грошових потоків, за яким їх визначають як різницю між отриманими й виплаченими підприємством коштами за визначений термін. Такої думки дотримуються, зокрема, І.О. Бланк, Б.М. Литвин, Т.В. Момот, В.І. Крамаренко, М.В. Стельмах та ін. Так, І.О. Бланк стверджує, що «...грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю» [4, с.331]. Подібною є думка Т.В. Момот, за якою під грошовим потоком розуміють «...надходження і вибуття грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності підприємства» [67, с.74]. В.І. Крамаренко визначає його як «...сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, формованих у процесі господарської діяльності» [35, с.115]. За динамічним підходом, який розділяють, зокрема, Г.Г. Кірейцев, В.В. Галасюк, Ю.С. Цал-Цалко, грошові потоки – це рух коштів (потік), тобто їх надходження

(притоки) й виплати (відтоки) за визначений період часу. Так, на думку Ю.С. Цалко грошовий потік означає фактичну величину розподілених у просторі і часі надходжень і виплат грошових коштів, що формуються в процесі діяльності господарюючих систем, сферу яких становлять господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини [69, с.273]. Учені, котрі дотримуються аналітичного підходу Ф.Ф. Бутинець, А. Гроппеллі, Е. Нікбахт, визначають грошовий потік як індикатор платоспроможності, ліквідності й кредитоспроможності підприємства. Ф.Ф. Бутинець дає таке визначення цього поняття: «...найважливіший самостійний об'єкт фінансового аналізу, який проводиться з метою оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства» [19, с.249]. Автори А. Гроппеллі, Е. Нікбахт трактують його як «...міра ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких як амортизаційні відрахування» [50, с.360].

Незважаючи на різні підходи до визначення грошового потоку, більш живим у вітчизняному науковому середовищі є підхід, згідно якого грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю. Він відповідає нормам НПСБО 1, де під грошовими потоками розуміють різницю між отриманими й виплаченими підприємством коштами за визначений термін, тобто суму надлишку (нестачі) грошових ресурсів [47]. Разом з тим, поняття грошового потоку як різниці між притоком і відтоком грошових коштів ускладнює класифікацію грошових потоків. Так, якщо грошовий потік – це різниця між надходженням і вибуттям грошових коштів, то поняття вхідні та вихідні грошові потоки вже розглядаються не як надходження і вибуття грошових коштів, а як вхідне і вихідне сальдо грошових коштів за певний період. Відповідно, на нашу думку, грошовий потік – це спрямований рух грошових коштів підприємства за певний період часу, як в готівковій, так і в безготівковій формах, що генерується в результаті здійснення поточної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

З метою аналізу та розробки напрямів оптимізації грошових потоків підприємства необхідними виявляються їх класифікація. При цьому кожна класифікаційна ознака передбачає декілька видів грошових потоків. Основні підходи до класифікації грошових потоків наведено у табл.1.1.

Таблиця 1.1

Основні підходи до класифікації грошових потоків [складено автором на основі 5, с.35-37; 9, с.53; 32, с.34-37; 43, с. 7; 71, с. 323]

Класифікаційна ознака	Види грошових потоків
1) за напрямками руху	Вхідний; Вихідний.
2) за характером грошового потоку стосовно організації	Внутрішній; Зовнішній.
3) за розподілом у часі	Поточні; Майбутні.
4) за формами використання грошових коштів	Готівковий; Безготівковий.
5) за ознакою безперервності формування	Регулярний; Дискретний.
6) за видами господарської діяльності	Грошовий потік від операційної діяльності; Грошовий потік від фінансової діяльності; Грошовий потік від інвестиційної діяльності.
7) за методом обчислення обсягу	Валовий; Чистий.
8) за рівнем достатності	Надлишковий; Дефіцитний.
9) за видом валюти	Грошовий потік у національній валюті; Грошовий потік у іноземній валюті.
10) за рівнем збалансованості	Збалансований; Незбалансований.

За напрямками руху виділяють такі грошові потоки: вхідні та вихідні [54, с. 62]. Вхідні грошові потоки характеризують надходження грошових коштів від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Вихідні грошові потоки – видаток грошових коштів від усіх видів діяльності. Ця класифікаційна ознака дає змогу користувачам інформації проводити аналіз руху грошових потоків.

За характером грошового потоку стосовно підприємства мають місце такі два його види: внутрішній грошовий потік, який характеризує сукупність

надходження й витрат коштів всередині підприємства; зовнішній грошовий потік, що обслуговує операції підприємства, пов'язані з його грошовими відносинами з господарськими партнерами і державними органами [17, с.218].

За ознакою розподілу в часі виділяють поточні (теперішні) та очікувані (майбутні) грошові потоки. Поточні (теперішні) грошові потоки характеризують теперішню вартість грошових потоків, яка отримується шляхом дисконтування (тобто визначення поточної (теперішньої) вартості грошей) і враховує фактор часу, інфляції та ризику. Очікувані (майбутні) грошові потоки характеризують майбутню вартість, тобто на певний момент часу [9, с.55].

За формами використання грошових коштів грошові потоки бувають готівкові й безготівкові. Обидва цих види грошових потоків органічно пов'язані між собою і становлять єдиний грошовий обіг, розмежований лише на сфери функціонування грошей у вигляді банкнот, монет і записів по рахункам в банках без їх речового участі.

За ознакою безперервності грошові потоки бувають регулярними та дискретними. Регулярний грошовий потік здійснюється за окремими операціями протягом певного періоду постійно з певним інтервалом. Дискретний грошовий потік – надходження та видатки грошових коштів, що пов'язані зі здійсненням одиничних господарських операцій підприємства: купівлею будівлі для торгівельної діяльності, отримання безповоротної грошової допомоги та ін.

Групування грошових потоків за основною, інвестиційною та фінансовою діяльністю дає можливість проаналізувати поточні грошові потоки, виявити, яка діяльність генерує основний позитивний грошовий потік, оцінити потребу в зовнішньому фінансуванні й визначити його способи, контролювати платоспроможність і ліквідність підприємства.

За методом обчислення обсягу грошові потоки підприємства поділяють на: валовий грошовий потік – загальний обсяг руху коштів; чистий грошовий потік (представляє собою зміну наявних грошових коштів за період і визначається як різниця між залишком коштів на кінець та початок періоду або надходженням та витрачанням коштів за період, що аналізується) [42, с.49]. Чистий грошовий потік

є найважливішим результатом фінансової діяльності підприємства, багато в чому визначає фінансову рівновагу і темпи зростання його ринкової вартості.

За рівнем достатності обсягу виділяють наступні види грошових потоків підприємства: 1) надлишковий грошовий потік характеризує такий грошовий потік, при якому надходження коштів істотно перевищують реальну потребу підприємства в цілеспрямованій їхній витраті. При цьому на кінець періоду формується велика позитивна величина чистого грошового потоку; 2) дефіцитний грошовий потік характеризує такий грошовий потік, при якому надходження коштів істотно нижче реальних потреб підприємства в цілеспрямованій їх витраті [68, с.61]. Грошовий потік є дефіцитним якщо він характеризується негативним значенням суми чистого грошового потоку, або якщо його розмір не забезпечує планову потребу у витраті коштів по всіх передбачених напрямках господарської діяльності підприємства.

Класифікація грошових потоків за видом валюти дозволяє отримати інформацію стосовно того, у якій валюті в основному підприємства виконують грошові операції. За цією класифікаційною ознакою грошові потоки діляться на: грошовий потік у національній валюті та в іноземній валюті [43, с.15].

За рівнем збалансованості обсягів взаємопов'язаних грошових потоків розрізняють два їх види: збалансований грошовий потік, який характеризує такий вид сукупного грошового потоку, за яким забезпечено збалансованість між обсягами позитивного і від'ємного їх видів; незбалансований грошовий потік, що характеризує такий вид сукупного грошового потоку, за яким розглянутий вище передбачений балансовий зв'язок не забезпечується [17, с.218].

На підприємстві присутні численні види грошових потоків, що генеруються на підприємстві та обслуговують його господарську діяльність. Кожному підприємству притаманний свій, «унікальний», грошовий потік. Він залежить від специфіки діяльності певного суб'єкта господарювання: від сфери функціонування, обсягу товарообороту, рівня забезпечення виробництва, розміру підприємства, виду діяльності, розрахункової дисципліни тощо.

Отже, під грошовим потоком підприємства розуміємо сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються його господарською діяльністю. За напрямками руху виділяють вхідні (надходження) та вихідні (витрати) грошові потоки.

1.2. Методологія управління грошовими потоками підприємства

Управління грошовими потоками являє собою систему принципів і методів розроблення й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів та організацією їх обігу, спрямованих на забезпечення фінансової рівноваги корпорації та її стійкого зростання [47].

Особливості організації і практики управління грошовими потоками відображають принципи управління, які реалізуються відповідно до загальної ділової стратегії підприємства, із врахуванням особливостей соціально-економічних факторів зовнішнього середовища. Основні принципи управління грошовими потоками наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Основні принципи управління грошовими потоками на підприємстві [68, с.62-63]

Принцип управління грошовими потоками	Характеристика принципу управління
1	2
Достовірність відображення інформації	Управління грошовими потоками підприємства має бути забезпечене необхідною, достовірною, об'єктивною, неупередженою інформаційною базою
Комплексність управління	Управління грошовими потоками всіх типів від усіх видів діяльності
Безперервність	Постійна оцінка і моніторинг стану і руху грошових коштів, оцінка поточної і довгострокової потреби у грошових коштах
Забезпечення збалансованості	Оптимізація грошових потоків підприємства в процесі управління ними, синхронізація позитивного і негативного грошового потоку

1	2
Забезпечення ліквідності	Забезпечення своєчасності розрахунків, підтримка рівномірності вхідних і вихідних потоків, підтримка поточної платоспроможності, скорочення потреби у грошових коштах,
Ефективність	Мінімізація тимчасово вільних залишків грошових коштів, ліквідація «касових розривів», оптимізація фінансового циклу

Основна мета управління грошовими потоками підприємства полягає в забезпеченні фінансової рівноваги та стабільної платоспроможності підприємства в процесі його господарської діяльності шляхом оптимізації грошових потоків за надходженнями та видатками, їх синхронізації в часі [66, с.53]. Реалізація вказаної мети може бути здійснена шляхом вирішення наступних завдань:

Обґрунтування джерел, обсягів і періодичності формування позитивних грошових потоків. Ця задача вирішується шляхом визначення системи джерел формування вхідних грошових потоків, їх періодичності, стабільності, достатності для забезпечення потреб у грошових ресурсах. У процесі реалізації цієї задачі мінімізуються можливі негативні відхилення від запланованих обсягів формування позитивних грошових потоків, наприклад, зростання дебіторської заборгованості.

Обґрунтування напрямів, обсягів, періодичності та пріоритетності витрачання коштів. Реалізація цієї задачі передбачає визначення напрямів витрачання коштів за пріоритетністю, враховуючи строки, обсяги і можливості виконання зобов'язань з метою скорочення або повного погашення заборгованості перед кредиторами для формування певного іміджу у діловому середовищі.

Забезпечення постійної платоспроможності підприємства. Ця задача реалізується шляхом збалансування, синхронізації додатних і від'ємних грошових потоків, ритмічності та рівномірності їх формування, достатності для погашення невідкладних зобов'язань у поточному періоді.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства. Для вирішення цієї задачі узгоджуються, насамперед, вхідні та вихідні грошові потоки від фінансової і

операційної діяльності, тобто обсяг залучених коштів (одержання кредитів) і обсяг майбутніх погашень, що здійснюються за результатами основної (операційної) діяльності, з метою формування раціональної структури власних і залучених коштів.

Підтримання належного рівня ділової активності підприємства. Підтвердженням достатнього рівня ділової активності підприємства є зростання обсягів надходжень грошових коштів від операційної діяльності. Тому для реалізації цієї задачі необхідно забезпечити ефективне управління доходами від реалізації продукції і операційними витратами, ціновою політикою тощо.

Забезпечення інтенсивності і достатності формування грошових потоків. У процесі реалізації цієї задачі забезпечується гідний рівень якості чистого грошового потоку. Чим вищим є рівень якості чистого грошового потоку, тим скоріше продукція набуває грошову форму, тим менша тривалість операційного циклу, що є, зокрема, свідомством раціональної структури джерел формування грошового потоку.

Максимізація чистого грошового потоку. Ця задача вирішується за допомогою реалізації комплексу заходів щодо підвищення виробничої потужності підприємства, застосування високопродуктивної техніки і новітніх технологій, формування справедливої цінової політики, зниження собівартості продукції тощо. Також максимізація чистого грошового потоку досягається за рахунок збільшення доходів від позареалізаційних операцій за всіма видами діяльності [35, с.204].

Згідно із принципами і завданнями управління грошовими потоками формується система методів управління. До складу основних методів управління грошовими потоками відносять:

- облік та звітність;
- аналіз грошових потоків;
- планування та оптимізація;
- контроль за рухом грошових коштів.

Облік грошових потоків передбачає визначення, реєстрацію на різних носіях та класифікацію інформації про грошові надходження та витрати для отримання підсумкових даних, які відображають досягнутий результат. Результати обліку відображаються у звітності. Таким чином, облік як кінцева стадія в циклі управління є одночасно початковою стадією для наступного циклу. Облік і звітність складають інформаційну базу для аналізу грошових потоків за звітний період.

Аналіз грошових потоків — це сукупність методів формування і обробки даних про грошові потоки, які дають об'єктивні оцінки стану, тенденцій розвитку, виявлення резервів підвищення ефективності використання грошових коштів та шляхів їх реалізації. Він проводиться в такій послідовності:

- аналіз вхідних грошових потоків;
- аналіз вихідних грошових потоків;
- оцінка збалансованості вхідного і вихідного грошових потоків у загальному обсязі, аналіз динаміки чистого грошового потоку;
- оцінка синхронності формування вхідного і вихідного грошових потоків за окремими інтервалами звітного періоду, аналіз динаміки залишків грошових активів;
- оцінка ефективності грошових потоків.

На першому етапі дають оцінку динаміки вхідного грошового потоку за джерелами його утворення. Потрібно порівняти темпи приросту вхідного грошового потоку з темпами приросту активів підприємства, збільшення обсягу виробництва і реалізації продукції. Особливу увагу слід приділити дослідженню співвідношень залучення коштів за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел та оцінки ступеня залежності (від зовнішніх джерел фінансування).

На другому етапі аналізу розглядається динаміка обсягу формування вихідного грошового потоку підприємства, а також структура цього потоку за напрямками витрат коштів. На цьому етапі аналізу визначається, наскільки змінилися внаслідок витрат коштів окремі види активів підприємства, що

забезпечують приріст його ринкової вартості, за якими напрямами використовувалися кошти, залучені із зовнішніх джерел.

На третьому етапі аналізу досліджується збалансованість вхідного та вихідного грошових потоків у загальному обсязі, вивчається динаміка показника чистого грошового потоку [66, с.57].

Досліджуючи рівномірність та синхронність формування різних видів грошових потоків, розраховують динаміку коефіцієнта ліквідності грошового потоку підприємства. Рівень ліквідності грошового потоку підприємства оцінюється за допомогою коефіцієнта ліквідності грошових потоків - співвідношення вхідного і вихідного грошових потоків [66, с.57]:

$$Кл.г.п. = \frac{ПГП}{НГП}, \quad (1.1)$$

де ПГП - сума валового вхідного грошового потоку, тис. грн.;

НГП - сума валового вихідного грошового потоку, тис. грн.

Якщо Кл.г.п. < 1, то підприємству необхідно вжити заходів щодо додаткового залучення інвестиційних ресурсів.

Ефективність грошових потоків визначається за коефіцієнтом ефективності грошових потоків:

$$Ке.г.п. = \frac{ЧГП}{НГП}, \quad (1.2)$$

де ЧГП - сума чистого грошового потоку підприємства за аналізований період, тис. грн.

Економічний зміст цього показника аналогічний показникам рентабельності. Відмінність полягає в тому, що він дозволяє оцінити співвідношення не доходів і витрат, а надходження і вибуття коштів за період. При цьому абсолютним показником результативності діяльності є не прибуток, а чистий грошовий потік. Позитивне значення коефіцієнта ефективності грошових

потоків означає, що надходження коштів у звітному періоді перевищували відтоки. Він указує величину чистого грошового потоку (надходження або відтоку) на 1 грн. грошових виплат.

Рівень ефективності грошового потоку визначається за коефіцієнтом реінвестування чистого грошового потоку, який розраховується за формулою:

$$Кр.ч.г.п. = \frac{ЧГП - Д}{\Delta PI + \Delta \Phi I}, \quad (1.3)$$

де ΔPI - сума приросту реальних інвестицій підприємства (за всіма формами) за аналізований період, тис. грн.;

$\Delta \Phi I$ - сума приросту довгострокових фінансових інвестицій підприємства за аналізований період, тис. грн.

Планування грошових потоків — це процес визначення їх обсягів за видами діяльності, часовими інтервалами та напрямками використання з метою забезпечення максимальної синхронізації надходжень і витрат та платоспроможності підприємства. У процесі планування досягається оптимізація грошових потоків, тобто знаходження такого співвідношення між вхідними і вихідними грошовими потоками, між напрямками й умовами залучення та використання грошових коштів, яке дає змогу досягти найкращих результатів діяльності (мінімізації витрат, максимізації прибутку).

Контроль за надходженням та використанням грошових коштів є системою спостереження і перевірки процесу надходження та використання грошових коштів з метою визначення відхилень від їх заданих параметрів. Як функція управління контроль об'єктивно необхідний. Він спрямовує процес управління за встановленими ідеальними моделями, коригуючи поведінку підконтрольного об'єкта [68, с.65].

Таким чином, забезпечення ефективності управління грошовими потоками підприємства призводить до формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для вкладення фінансових інвестицій, що виступають джерелом прибутку.

1.3. Методичні підходи до оптимізації грошових потоків підприємства

У процесі управління грошовими потоками підприємства провідне місце займає їхня оптимізація. Оптимізація грошових потоків повинна забезпечуватися комплексом заходів, спрямованих на стимулювання зростання грошових надходжень і підвищення ефективності їх використання. Для досягнення найкращого ефекту процес оптимізації грошових потоків повинен проходити масштабно, необхідним є застосування комплексу заходів.

Тому вважаємо, що оптимізація грошових потоків – це процес реалізації комплексу заходів, спрямованих на стимулювання зростання грошових надходжень і підвищення ефективності їх використання.

Значиму роль ефективного управління грошовими потоками підприємства та зокрема їх оптимізації обумовлюють такі положення:

1) за допомогою грошових потоків забезпечується обслуговування господарської діяльності підприємства. Грошовий потік є своєрідною «системою фінансового кровообігу» господарського організму підприємства. Ефективно організовані грошові потоки підприємства є найважливішим симптомом його «фінансового здоров'я», передумовою досягнення високих кінцевих результатів його господарської діяльності загалом [62, с.671].

2) оптимізація грошовими потоками дозволяє забезпечити фінансову стійкість завдяки синхронізації грошових потоків між собою за обсягами і в часі.

3) раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню ритмічності здійснення операційного процесу підприємства. Виникнення дефіциту грошового потоку на підприємстві негативно позначається на формуванні виробничих запасів сировини і матеріалів, обсягах виробництва та реалізації продукції, рівні продуктивності праці тощо. Натомість ефективно організовані грошові потоки підприємства, підвищуючи ритмічність здійснення операційного процесу, забезпечують ріст обсягу виробництва і реалізації його продукції.

4) за допомогою оптимізації грошових потоків забезпечуються потреби підприємства в позиковому капіталі, що підвищує його фінансову незалежність, ліквідність. Особливу вагомість цей аспект управління грошовими потоками набуває для новостворених підприємств, які мають достатньо обмежений доступ до зовнішніх джерел фінансування.

5) оптимізація грошових потоків виступає важливим фінансовим важелем забезпечення прискорення обігу капіталу підприємства. Це відображається у скороченні тривалості виробничого і фінансового циклів, зниженні потреби в капіталі, що обслуговує господарську діяльність підприємства та відповідному підвищенні рівня його ділової активності.

6) синхронізація надходження і виплат коштів, що досягається в процесі оптимізації грошових потоків підприємства, дає змогу йому уникнути неплатоспроможності, що може виникнути наслідок незбалансованості різних видів грошових потоків у часі.

Основними цілями оптимізації грошових потоків на підприємстві є: забезпечення балансу між обсягами вхідних та вихідних грошових потоків; підтримання їх синхронності у часі; забезпечення достатнього чистого грошового потоку. Об'єктами оптимізації грошових потоків виступають позитивний та негативний грошові потоки, залишок грошових активів, чистий грошовий потік.

Науковці виділяють три групи методів оптимізації грошових потоків: методи оптимізації за обсягами, методи оптимізації в часі, методи максимізації чистого грошового потоку. Методи оптимізації за обсягами включають залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу, проведення додаткової емісії акцій, залучення пільгових кредитів, продаж частини фінансових інвестиційних інструментів та здавання в оренду обладнання, будівель, які не використовуються. Методи оптимізації в часі передбачають розроблення графіків податкових платежів, закупівлі сировини, матеріалів і врівноваження їх з термінами реалізації продукції, встановлення порядку здійснення розрахункових операцій. Максимізація чистого грошового потоку підприємства забезпечує підвищення темпів економічного розвитку організації на принципах

самофінансування, знижує залежність від зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів, забезпечує приріст ринкової вартості суб'єкта господарювання. З метою максимізації чистого грошового потоку доцільно скласти платіжний календар (план платежів точної дати), в якому, з одного боку, відбивається графік надходження грошових коштів від усіх видів діяльності протягом прогнозного періоду часу (5, 10, 15, 30 днів), а з іншого – графік майбутніх платежів (податків, заробітної плати, формування запасів, погашення кредитів і відсотків за ними і т. д.). Підвищення суми чистого грошового потоку підприємства може бути забезпечене за рахунок здійснення наступних дій: зниження суми постійних і змінних витрат; проведення ефективної податкової політики, що забезпечує зниження сумарних податкових виплат; здійснення ефективної цінової політики, що забезпечує зростання рівня прибутковості операційної діяльності організації; постійного контролю за станом розрахунків з покупцями і замовниками, особливо з відстроченою платежах; встановлення певних умов кредитування дебіторів.

На нашу думку до вищезазначених методів варто додати моделі оптимізації середнього залишку грошових коштів. Це, зокрема, моделі Баумоля й Міллера-Орра, порівняльна характеристика яких наведена у табл.1.3.

Сучасні концепції управління грошовими потоками підприємства значним чином зорієнтовані на досягнення їх збалансованості і синхронності, тобто спрямовані на узгодженість і співставлення характеристик обсягу і часового проміжку надходжень грошових коштів на підприємство та їх витрачання для усунення дефіцитного або надлишкового рівня чистого грошового потоку. Відповідно, збалансування і синхронізацію доцільно вважати напрямками оптимізації грошових потоків господарюючого суб'єкту [36, с.137]. Крім того важливими складовими комплексу заходів із оптимізації грошових потоків підприємства, на наш погляд, є нормування й планування оборотних коштів, які найчастіше ігноруються при розкритті напрямів оптимізації грошових потоків.

Порівняльна характеристика моделей оптимізації середнього залишку грошових коштів

Ознака	Модель Баумоля	Модель Міллера-Орра
Характеристика	Постійність потоку витрачання грошових коштів; збереження всіх резервів грошових коштів у формі короткотермінових фінансових вкладень; зміна залишків грошових активів від їх максимуму до мінімуму, який дорівнює нулю або наперед визначеній величині.	Наявність певного розміру страхового запасу; наявність певної нерівномірності в надходженні й витрачанні грошових коштів, а відповідно й їх залишку; мінімальна межа формування залишку грошових коштів приймається на рівні страхового залишку, а максимальна – на рівні трикратного розміру страхового залишку.
Формула розрахунку оптимального розміру максимального залишку грошових коштів	$DA_{\max} = \sqrt{\frac{2 \cdot P_o \cdot PO_{\text{до}}}{P_d}} \quad (1.1)$	$DA_{\max} = DA_{\min} + 3 \cdot \sqrt[3]{\frac{3 \cdot P_o \cdot \sigma_{\text{до}}^2}{4 \cdot P_d}} \quad (1.2)$
	<p>$DA_{\max}$ – оптимальний розмір максимального залишку грошових коштів; $DA_{\min}$ – мінімальний (страховий) залишок грошових коштів підприємства; P_o – витрати по обслуговуванню однієї операції поповнення грошових коштів; $PO_{\text{до}}$ – планований обсяг грошового обороту (суми витрачання грошових коштів); $\sigma_{\text{до}}$ – середньоквадратичне (стандартне) відхилення щоденного обсягу грошового обороту; P_d – середньоденний рівень втрат альтернативних доходів при зберіганні грошових коштів (середньоденна ставка відсотка по короткостроковим фінансовим операціям), виражений десятковим дробом.</p>	
Формула розрахунку середнього залишку грошових коштів	$DA_{\text{сер}} = \frac{DA_{\max}}{2} \quad (1.3)$	$DA_{\text{сер}} = DA_{\min} + \sqrt[3]{\frac{3 \cdot P_o \cdot \sigma_{\text{до}}^2}{4 \cdot P_d}} \quad (1.4)$
	<p>$DA_{\text{сер}}$ – оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів підприємства.</p>	
Основні недоліки методу	Враховує лише постійні операційні витрати, не беручи до уваги змінних і тимчасових витрат	Не враховує змінні й тимчасові витрати і, крім того, як характеристики надходження-вибуття грошових коштів використовує дисперсію грошових потоків, що неадекватно відображає реально існуючі процеси

Оптимізацію грошових потоків підприємств недоцільно розглядати у відриві від проблем нормування оборотних активів. Це зумовлене тим, що заходи щодо зниження наднормативних запасів сировини і матеріалів, витрат у незавершеному виробництві, готової продукції, а також дебіторської заборгованості призводять до зростання вхідного грошового потоку з операційної

діяльності. Натомість виникнення виробничих запасів вище необхідного рівня – нормативу – зумовлює зростання вихідного грошового потоку. Наднормативні обсяги товарно-матеріальних цінностей, готова продукція на складах і товари для перепродажу, відвантажені товари, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість, залишки грошових коштів на рахунках і в касі – це ресурси, що виключаються з обороту і не приносять якусь вигоду.

З метою оптимізації грошових потоків, вивільнення абстрактних коштів потрібно застосовувати систему нормування оборотних активів. Перевищення нормативу загрожує простоем грошових коштів, упущеною вигодою, а також зростанням витрат на утримання понаднормативних запасів (заготівельно-складські витрати, витрати на охорону і т.д.), а нестача – зривом виробничого процесу, дефіцитом грошових коштів та іншими негативними наслідками. Таким чином, виникає об'єктивна необхідність у жорсткому та регулярному контролі над дотриманням нормативів [1].

Наявність дебіторської заборгованості означає, що підприємство виступає в ролі безкоштовного кредитора, і його грошові кошти перебувають в обороті у контрагента, зазвичай абсолютно безкоштовно. Така ситуація гальмує утворення потенційного вхідного грошового потоку, що негативно позначається на нетто-грошовому потоці у вигляді упущеної вигоди від можливого інвестування цих коштів [13, с.71].

Однією з цілей оптимізації грошових потоків підприємства є підтримання його ліквідності на оптимальному рівні. «Оптимальність» визначається з урахуванням оцінки упущеної вигоди від інвестиційної діяльності [1]. Так, прагнення до мобілізації фінансових ресурсів в грошові кошти спонукає підприємство до реалізації раніше придбаних акцій, однак, в цьому випадку, підприємство може втратити дохід у вигляді дивідендів по цих акціях. Необхідно прийняти рішення, що є пріоритетним – збільшити обсяг грошових коштів або в майбутньому отримати дохід від дивідендів. Або підприємство може мати в своєму розпорядженні вільні кошти, однак, виходячи з зниження рівня ліквідності, не наважується інвестувати їх в акції або модернізацію обладнання.

Результатом є упущена вигода від потенційних доходів у вигляді дивідендів, різниці між ціною купівлі та продажу цінних паперів, збільшення обсягу виробництва.

Таким чином, в процесі оптимізації грошових потоків слід шукати баланс між двома взаємовиключними цілями – підтриманням ліквідності підприємства та забезпеченням рентабельності його діяльності. Серед методів оптимізації грошових коштів високу цінність мають моделі Баумоля й Міллера-Орра, комплексне застосування яких дає змогу встановити оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів підприємства.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА «УКРКЛІНСЕРВІС»

2.1. Аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс»

Товариство з обмеженою відповідальністю «УкрКлінСервіс» – одне з підприємств, що обслуговують діяльність міжнародного аеропорту «Бориспіль». Основною сферою діяльності підприємства є роздрібна торгівля напоями та тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах. Підприємство реалізує ці види продукції в магазині «Дьюті Фрі», що знаходиться в аеропорту Бориспіль, після паспортного контролю.

Підприємство «УкрКлінСервіс» було засноване в 2001 р., форма власності – колективна, організаційно-правова форма господарювання – товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ). Код за ЄДРПОУ: 35947117. Юридична назва: «УкрКлінСервіс», ТОВ. Юридична адреса: 01135, м.Київ, вул. Жилянська, будинок 97. Керівник: Ревега Тетяна Володимирівна.

Підприємство в установленому порядку здійснює торгівлю всіма видами продовольчих і непродовольчих товарів, крім товарів, які відповідно до закону заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, і товарів за товарними позиціями 2701-2716 згідно з УКТ ЗЕД. В асортименті підприємства представлені вина, коньяки, лікери, джини, бурбони, віски, водка та інші алкогольні напої від провідних виробників світу. Також реалізується косметична та парфумерна продукція.

Основою професійної роботи ТОВ «УкрКлінСервіс» є кваліфікація фахівців, високий рівень знань про пропоновані товари, а також ціла система класифікацій і стандартів, керуючись якими підприємство здатне ефективно взаємодіяти з кожним з клієнтів. Підприємство має багаторічний досвід співпраці з клієнтами.

На основі фінансової звітності (додатки А-В), зокрема Звітів про фінансові результати (Звітів про сукупний дохід), дослідимо результати фінансово-господарської діяльності підприємства за 2015-2017 роки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Основні показники фінансово-господарської діяльності ТОВ
«УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр. (тис. грн.)**

Показники	2015р	2016р	2017р	Відхилення, 2017р. від 2015р.	
				абсолютне, тис.грн.	відносне, %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	28047	37634	64075	36028	128,5
Собівартість реалізованої продукції	20918	29968	54935	34017	162,6
Валовий прибуток	7129	7666	9140	2011	28,2
Інші операційні доходи	71	13885	6564	6493	9145,1
Адміністративні витрати	771	1045	1131	360	46,7
Витрати на збут	2306	2829	4357	2051	88,9
Інші операційні витрати	1	6633	6553	6552	100
Фінансовий результат від операційної діяльності	4122	11044	3663	-459	-11,1
Інші доходи	3	4	1	-2	-66,7
Фінансові витрати	0	379	0	0	0
Інші витрати	102	54	2338	2236	2192,2
Фінансовий результат до оподаткування	4023	10615	1326	-2697	-67,0
Податок на прибуток	860	2032	660	-200	-23,3
Чистий фінансовий результат:прибуток (збиток)	3163	8583	666	-2497	-78,9

За даними табл.2.1 можна стверджувати, що на підприємстві в останні роки спостерігається зростання обсягів господарської діяльності. У 2017 році обсяги чистого доходу від реалізації продукції склали 64075 тис. грн. Темпи приросту чистого доходу у 2017 році відносно 2015 року склали 128,5%, а в абсолютних показниках чистий дохід від реалізації продукції зріс на 36028 тис. грн. Відповідно зростала й собівартість – на 34017 тис. грн. або 162,6% у 2017 році в порівнянні з 2015 роком. Тобто, темпи росту собівартості були вищими ніж темпи

росту чистого доходу, внаслідок чого валовий прибуток ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2017 році зріс порівняно з 2015 роком на 2011 тис. грн. або 28,2%.

Внаслідок інфляційного чинника в країні протягом 2015-2017 років відбувалось зростання операційних витрат підприємства, зокрема адміністративні витрати зросли на 360 тис. грн. або 46,7%; витрати на збут – на 2051 тис. грн. або 88,9%; інші операційні витрати – на 6552 тис. грн. або 100%.

Відзначаємо, що підприємство є прибутковим, однак спостерігається тенденція до зниження розміру прибутку: фінансовий результат від операційної діяльності склав у 2017 році 3663 тис. грн., що на 459 тис. грн. або 11,1% менше показника 2015 року. Чистий прибуток у 2017 році склав 666 тис. грн. У 2015 році підприємство отримало чистого прибутку в розмірі 3163 тис. грн., а у 2016 році – 8583 тис. грн.

Далі розглянемо склад і структуру операційних витрат ТОВ «УкрКлінСервіс» (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка складу і структури операційних витрат ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017р.

Найменування показника	2015р		2016р		2017р		Відхилення, 2017/2015рр		
	Тис. грн.	Пит. вага, %	Тис. грн.	Пит. вага, %	Тис. грн.	Пит. вага, %	тис. грн.	відн.,%	пит. ваги, %
Матеріальні витрати	823	3,43	2061	6,28	5634	9,28	4811	584,6	5,85
Витрати на оплату праці	3461	14,42	3214	9,79	5402	8,90	1941	56,1	-5,52
Відрахування на соціальні заходи	153	0,64	1168	3,56	1668	2,75	1515	990,2	2,11
Амортизація	10315	42,99	12442	37,91	5057	8,33	-5258	-51,0	-34,66
Інші операційні витрати	9243	38,52	13932	42,45	43831	72,22	34588	374,2	33,70
Разом	23995	100,00	32817	100,00	60692	100,00	36697	152,9	0,00

З даних табл.2.2 бачимо, що у 2015-2017рр. на підприємстві зростали витрати, і за цей період зростання склало 36697 тис. грн. або 152,9%. Це зростання було зумовлене в основному збільшенням інших операційних витрат,

розмір яких у 2017 році порівняно з 2015 роком збільшився на 34588 тис. грн. або 374,2%. Також зросли матеріальні витрати – на 4811 тис. грн. або 584,6%. Зростання витрат на оплату праці становило 1941 тис. грн., витрат на відрахування на соціальні заходи – 1515 тис. грн. Зменшились протягом досліджуваного періоду витрати на амортизацію – на 5258 тис. грн. або 51%.

У структурі операційних витрат у 2017 році інші операційні витрати складають 72,22%, а матеріальні витрати – ще 9,28%. Протягом 2015-2017рр. зростала питома вага інших операційних витрат в структурі собівартості (на 33,7%), також зростали частки матеріальних витрат – на 5,85% й відрахувань на соціальні заходи – на 2,11%. Натомість знижувались частки витрат на оплату праці – на 5,52% й амортизації – на 34,66%.

Далі проведемо аналіз витрат на 1 гривню вартості продукції. Динаміка витрат на одну гривню реалізованої продукції ТОВ «УкрКлінСервіс» наведена у табл.2.3.

Таблиця 2.3

**Динаміка витрат на одну гривню реалізованої продукції
ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017р.**

Найменування показника	2015р	2016р	2017р	Відхилення, 2017/2015рр	
				Абсол.	Відн., %
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	28047	37634	64075	36028	128,5
Витрати операційної діяльності, тис. грн.	23995	32817	60692	36697	152,9
Витрати на одну гривню реалізованої продукції, коп.	85,55	87,20	94,72	9,17	10,7

Як можна побачити із табл.2.3, витрати на одну гривню реалізованої продукції ТОВ «УкрКлінСервіс» протягом 2015-2017 років зростали і досягли максимального значення у 2017 році (94,72 коп.) (рис.2.1). Порівняно з 2015 роком їх розмір є вищим на 9,17 коп. або 10,7%, що свідчить про погіршення ефективності управління витратами підприємства.

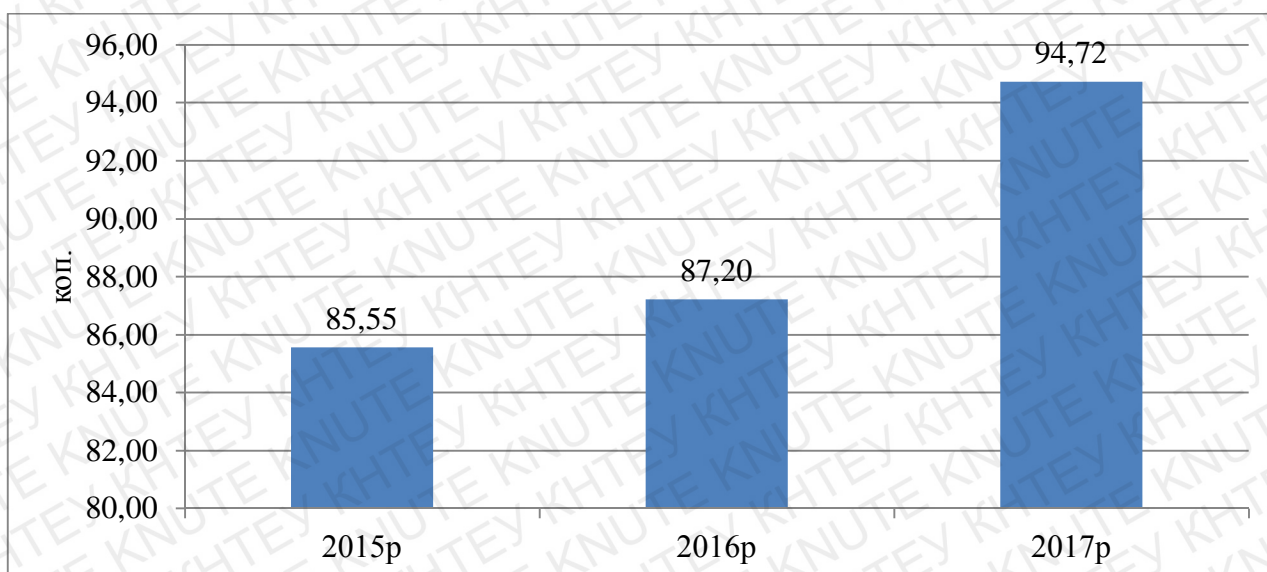

Рис.2.1. Динаміка витрат на одну гривню реалізованої продукції ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр.

Фінансово-господарські показники діяльності підприємства уособлюються в його фінансовому стані. Аналіз фінансового стану підприємства слід розпочати з оцінки майнового стану. Розрахунки показників майнового стану підприємства наведені у табл.2.4.

Таблиця 2.4

Показники майнового стану підприємства ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр.

Показники	2015р	2016р	2017р	Відхилення, 2017р. від 2015р.	
				абсолютне, тис.грн.	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн.	4067	10149	4260	193	4,7
2. Короткострокові зобов'язання, тис. грн.	10530	6423	11503	973	9,2
3. Валюта балансу, тис. грн.	16066	23340	20931	4865	30,3
4. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	9773	9268	16259	6486	66,4
5. Первинна вартість ОЗ, тис. грн.	27940	10621	19300	-8640	-30,9
6. Знос ОЗ, тис. грн.	18167	1353	3041	-15126	-83,3
7. Робочий (функціонуючий) капітал, тис. грн.	-6463	3726	-7243	-780	12,1
8. Частка власних оборотних засобів	-1,59	0,37	-1,70	-0,11	7,0
9. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,65	0,13	0,16	-0,49	-75,8
10. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,35	0,87	0,84	0,49	140,8

Аналіз показників майнового стану показав негативну тенденцію у діяльності підприємства – зменшення обсягу робочого капіталу та валюти балансу у 2017 році порівняно з 2016 роком свідчить про зниження вартості підприємства та обсягів діяльності. Хоча порівняно з 2015 роком валюта балансу зросла на 4865 тис. грн. або 30,3%, проте має місце нестача робочого капіталу, що відображається у від'ємному значенні цього показника. Динаміку робочого капіталу та валюти балансу ТОВ «УкрКлінСервіс» ілюструє рис. 2.2.

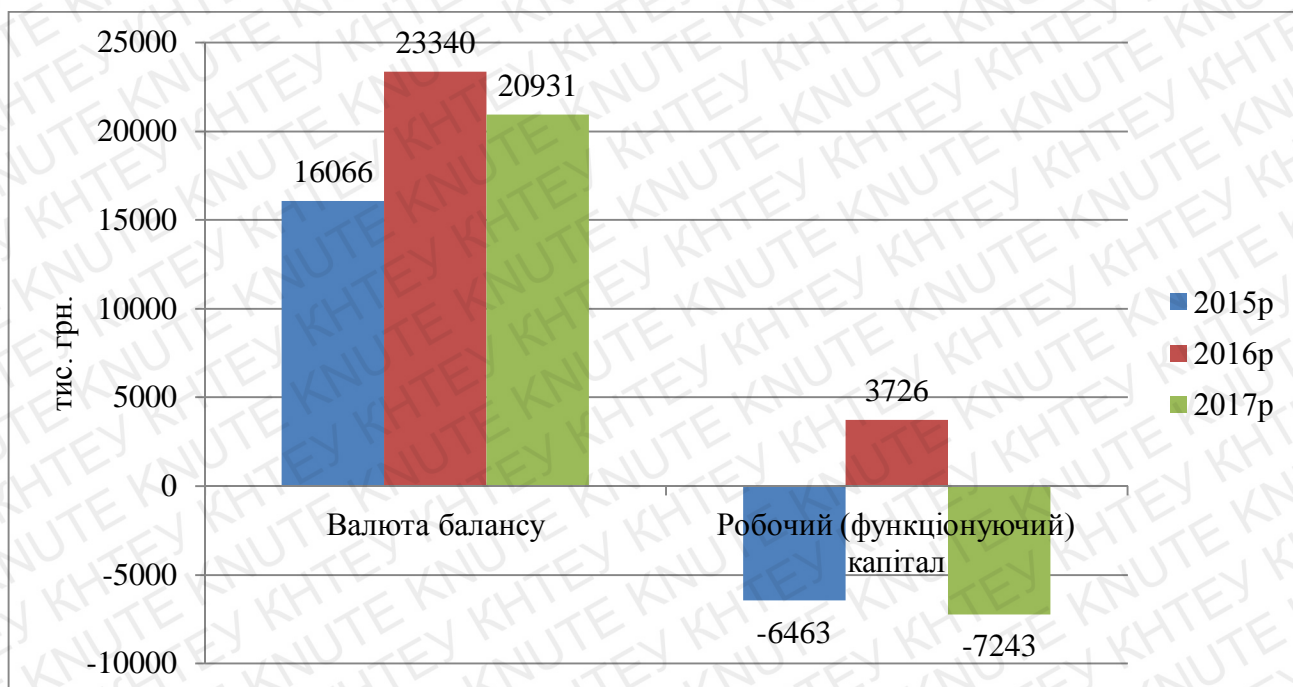

Рис. 2.2. Динаміка робочого (функціонуючого) капіталу та валюти балансу ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр. (тис. грн.)

Частка власних оборотних засобів у 2016 році складала 0,37, а у 2015 й 2017 роках – від'ємні значення. Це свідчить про те, що підприємство залучає до фінансування своїх оборотних коштів короткострокові позики, що негативно характеризує його фінансову політику. До позитивних тенденцій відносимо зниження коефіцієнту зносу основних засобів – із 0,65 у 2015 році до 0,16 у 2017 році, відповідно зростає коефіцієнт їх придатності.

Для об'єктивної та якісної оцінки фінансового стану підприємства слідтакож розрахувати показники рентабельності, ліквідності, фінансової стійкості та ділової активності.

Показники рентабельності показують, наскільки ефективна діяльність підприємства. Розраховані показники рентабельності наведені у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Показники рентабельності ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення, 2017/2015рр
Рентабельність продукції (за операційним прибутком), %	19,71	36,85	6,67	-13,04
Рентабельність активів, %	23,49	43,56	3,01	-20,48
Рентабельність власного капіталу, %	54,04	76,46	5,06	-48,98
Рентабельність підприємства, %	52,94	38,91	41,29	-11,65
Рентабельність позикового капіталу, %	30,04	133,63	5,79	-24,25
Рентабельність інвестованого капіталу, %	19,31	48,63	2,70	-16,61
Рентабельність продажу (операційна рентабельність продажу), %	14,70	29,35	5,72	-8,98

Можна побачити, що у 2017 році показники рентабельності ТОВ «УкрКлінСервіс» порівняно з 2015 роком понизились, що обумовлене зниженням розміру чистого прибутку підприємства. Так, рентабельність активів у 2015 році складала 23,49%, а у 2017 році знизилась до значення у 3,01%. Так само коефіцієнт рентабельності власного капіталу склав 5,06%, що нижче показника 2015 року на 48,98% й свідчить про неефективне використання власного капіталу підприємства.

Показник операційної рентабельності продажів склав у 2017 році 5,72%, що нижче показника 2015 року на 8,98%. Аналогічні тенденції спостерігались щодо рентабельності підприємства, яка склала у 2017 році 41,29% та порівняно з 2015 роком знизилась на 11,65%. Зниження зазнали також рентабельність позикового капіталу (на 24,25%) та рентабельність інвестованого капіталу (на 16,61%).

Однією з найважливіших умов успішного управління фінансами підприємства, обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на досягнення належного рівня платоспроможності, є аналіз показників ліквідності. Основні показники ліквідності ТОВ «УкрКлінСервіс» наведені у табл.2.6.

Показники ліквідності ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Показник	Джерело інформації Форма 1	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення, 2017/2015рр
Коефіцієнт загальної ліквідності	$\frac{\text{ряд.1195}}{\text{ряд.1695}}$	2 - 2,5	0,39	1,58	0,37	-0,02
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{ряд.1195} - 1100}{\text{ряд.1695}}$	0,7-1,5	0,38	1,57	0,37	-0,02
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{ряд.1160} - 1165}{\text{ряд.1695}}$	>0,збільш.	0,21	0,08	0,01	-0,20

Із табл.2.6 можна сформулювати твердження про те, що динаміка показників ліквідності ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017 рр. є нисхідною, що підтверджує рис.2.3.

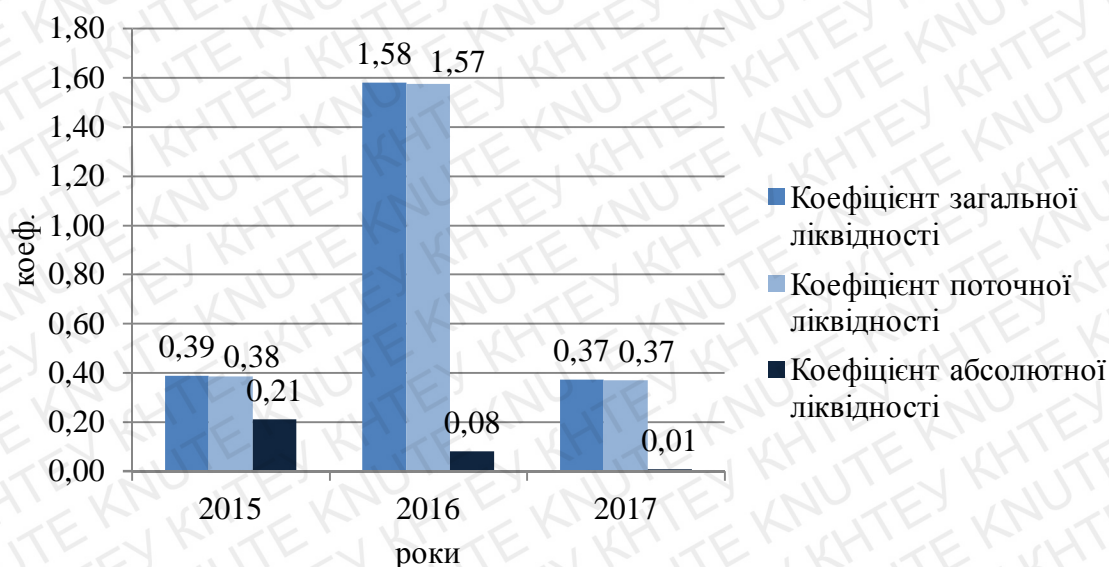

Рис.2.3. Динаміка показників ліквідності ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Коефіцієнт загальної ліквідності показує скільки одиниць оборотних активів припадає на одиницю поточних зобов'язань. Даний показник на ТОВ «УкрКлінСервіс» протягом усього періоду був нижчим за нормативне значення, й

до того ж спостерігається тенденція до його зниження: із 0,39 у 2015 році до 0,37 у 2017 році. Тобто, підприємство має недостатній обсяг оборотних коштів, сформованих за рахунок власних джерел.

Коефіцієнт швидкої ліквідності показує, яка частина поточних активів, за винятком запасів та витрат, покривається поточними зобов'язаннями. На підприємстві він складав 0,38 у 2015 році, у 2016 році зріс до 1,57, а у 2017 році знизився до 0,37, що нижче нормативного значення.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) показує яка частина короткострокових зобов'язань може бути при необхідності погашена одразу ж. На підприємстві цей показник складав 0,21 у 2015 році, й понизився у 2016 році до 0,08, а у 2017 році до 0,01, тобто спостерігається зниження цього показника й підприємство не здатне погасити негайно найбільш термінові зобов'язання.

Фінансову стійкість підприємства характеризують фінансові коефіцієнти, основні з яких узагальнені в табл.2.7.

Таблиця 2.7

Відносні показники фінансової стійкості ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Показник	Джерело інформації, ф №1	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення, 2017/2015рр
Коефіцієнт автономії	$\phi.1 \frac{\text{ряд.1495}}{\text{ряд.1900}}$	> 0,5	0,34	0,72	0,45	0,11
Коефіцієнт фінансової стабільності	$\phi.1 \frac{\text{ряд.1495} + 1595}{\text{ряд.1900}}$	> 0,7-0,9	0,34	0,72	0,45	0,11
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	$\phi.1 \frac{\text{ряд.1195} - 1695}{\text{ряд.1195}}$	> 0,1	-1,59	0,37	-1,70	-0,11
Коефіцієнт структури капіталу (фінансування)	$\phi.1 \frac{\text{ряд.1900} - 1495}{\text{ряд.1495}}$	0,5-1,0 <1, збільш.	1,90	0,38	1,22	-0,68
Коефіцієнт стабільності економічного зростання	$\frac{\phi.2p.2350}{\phi.1 \text{ряд}1495n + 1495x / 2}$	-	0,54	0,76	0,05	-0,49

Можна побачити, що фінансова стійкість підприємства мала у 2015-2017 роках тенденцію до покращення, проте її відносні показники знаходяться поза межами оптимальних значень, тобто, підприємство ТОВ «УкрКлінСервіс» має високу фінансову залежність від позикових джерел (рис.2.4).

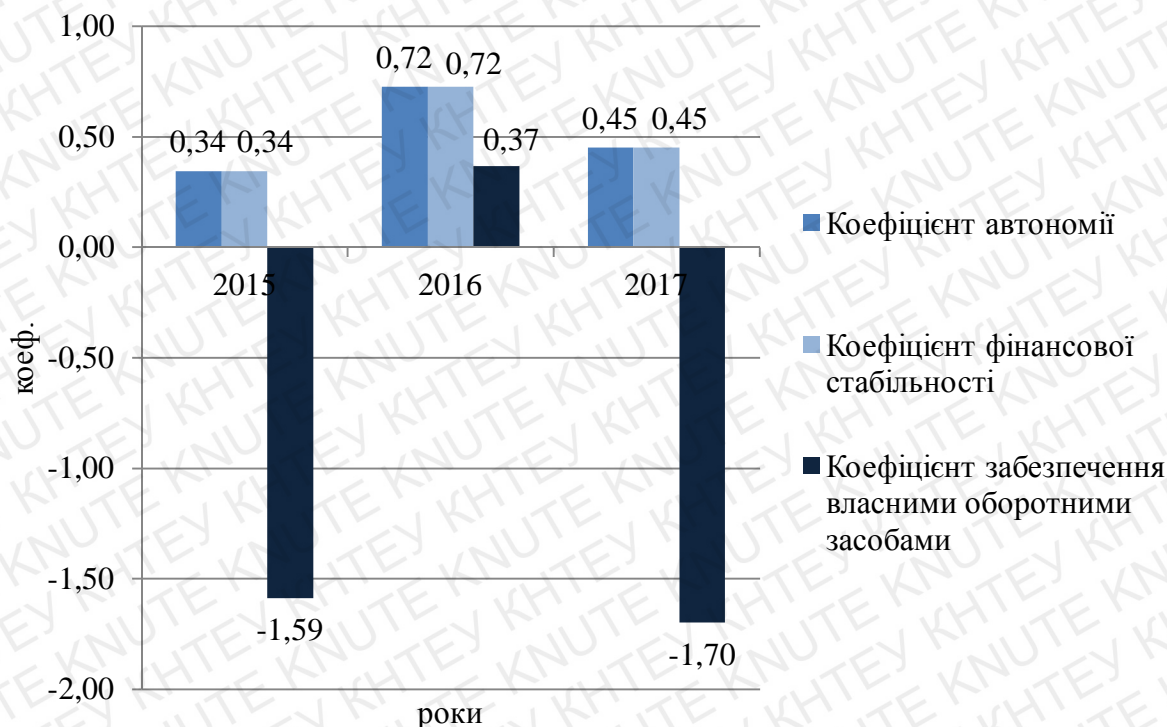

Рис.2.4. Динаміка показників фінансової стійкості ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Це підтверджує значення коефіцієнту автономії, яке є нижчим за 0,5 протягом усього періоду. У 2017 році відбулось зростання цього показника на 0,11 порівняно з 2015 роком, однак власний капітал складає менше 50% загального розміру капіталу. Тобто, залежність підприємства від зовнішніх кредиторів та інвесторів перевищує нормативне значення. Відзначаємо також нестачу коштів для забезпечення фінансування запасів власними оборотними засобами, внаслідок чого значення коефіцієнту забезпеченості запасів власними оборотними засобами є від'ємним. Коефіцієнт стабільності економічного зростання показує тенденцію до зниження – в 2017 році його значення було нижчим порівняно з 2015 роком на 0,49, що свідчить про зниження потенціалу підприємства та уповільнення зростання.

Далі розрахуємо основні показники ділової активності ТОВ «УкрКлінСервіс» (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Показники ділової активності ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	Відхилення, 2017/2015рр
Коефіцієнт оборотності виробничих запасів	1100,95	998,93	1615,74	514,79
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	10,13	5,29	8,89	-1,24
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	19,72	6,83	9,57	-10,14
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	4,82	5,64	7,15	2,32

Аналізуючи дані таблиці 2.8, можна стверджувати, що на підприємстві в 2017 році відбулося незначне прискорення оборотності коштів підприємства, що викликано, насамперед, збільшенням чистого доходу від реалізації продукції. Зокрема, коефіцієнт оборотності виробничих запасів зріс в 2017 році в порівнянні з 2015 роком на 514,79, що позитивно характеризує динаміку швидкості обертання запасів. Натомість коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості в 2017 році знизився на 10,14. Це може бути пов'язане з тим, що підприємство недостатньо ефективно здійснювало управління дебіторською заборгованістю. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс на 2,32, тобто швидкість погашення кредиторської заборгованості знизилась. Загалом розраховані показники свідчать про незначне покращення ділової активності підприємства.

Таким чином, у 2015-2017 роках спостерігається зростання обсягів діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс», однак прибутковість підприємства знизилась. Фінансовий стан підприємства є нестійким, про що свідчать низькі показники ліквідності та фінансової стійкості. За останні три роки спостерігалось зниження показників рентабельності та ліквідності, натомість фінансова стійкість та ділова активність підприємства покращились.

2.2. Аналіз складу, структури та динаміки грошових потоків підприємства

Однією з основних умов фінансового добробуту підприємства є приплив грошових коштів, що забезпечує покриття його зобов'язань. Відсутність такого мінімально необхідного запасу грошових коштів на рахунку підприємства свідчить про його серйозні фінансові ускладнення. Надмірна ж величина грошових коштів говорить про те, що підприємство зазнає збитків, що пов'язані з інфляцією або з упущеною можливістю вигідного розміщення коштів. У зв'язку з цим аналіз складу, структури та динаміки грошових потоків підприємства виступає передумовою їх оптимізації на підприємстві.

Аналізуючи грошові потоки ТОВ «УкрКлінСервіс» насамперед слід розглянути динаміку валових вхідних та вихідних грошових потоків за видами діяльності (операційної, інвестиційної та фінансової), що наведена у табл.2.9. Інформаційною базою виступають дані Звіту про рух грошових коштів.

Таблиця 2.9

Динаміка та склад вхідних та вихідних грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017 рр. (тис. грн.)

Показники	Роки			Відхилення, 2016/2015		Відхилення, 2017/2016	
	2015	2016	2017	Абс., +/-	Відн, %	Абс., +/-	Відн, %
Вхідний ГП від операційної діяльності	31266	40020	67924	8754	28,0	27904	69,7
Вхідний ГП від інвестиційної діяльності	106	242	121	136	128,3	-121	-50,0
Вхідний ГП від фінансової діяльності	52	65	78	13	25,0	13	20,0
Разом валовий вхідний грошовий потік	31424	40327	68123	8903	28,3	27796	68,9
Вихідний ГП від операційної діяльності	28894	41916	59839	13022	45,1	17923	42,8
Вихідний ГП від інвестиційної діяльності	597	55	7112	-542	-90,8	7057	12830,9
Вихідний ГП від фінансової діяльності	91	484	136	393	431,9	-348	-71,9
Валовий вихідний грошовий потік	29582	42455	67087	12873	43,5	24632	58,0

Із даних табл. 2.9 відзначаємо щорічне зростання отриманих ТОВ «УкрКлінСервіс» грошових надходжень. Валовий вхідний грошовий потік у 2015 році складав 31424 тис. грн., а в 2016 році зріс на 8903 тис. грн. або 28,3%. У 2017 році спостерігалось його зростання на суму 27796 тис. грн. або 68,9%. Каталізатором такого зростання був приріст грошових надходжень від операційної діяльності, що є нормальним явищем для торгівельного: вхідний грошовий потік від операційної діяльності у 2016 році порівняно з 2015 роком зріс на 8754 тис. грн. або 28%, а у 2017 році – ще на 27904 тис. грн. або 69,7%. Надходження від інвестиційної діяльності зросли у 2016 році на 136 тис. грн. або 128,3%, проте знизились у 2017 році на 121 тис. грн. або 50%, а надходження від фінансової діяльності помірно зростали – від 52 тис. грн. у 2015 році до 78 тис. грн. у 2017 році.

Так само зростав на підприємстві вихідний грошовий потік. У 2015 році його значення складало 29582 тис. грн., а у 2016 році зросло на 12873 тис. грн. або 43,5%. У 2017 році він ще збільшився – на 24632 тис. грн. або 58%. на Основним чином це було зумовлене зростанням валового вихідного потоку від операційної діяльності – на 13022 тис. грн. або 45,1% у 2016 році та на 17923 тис. грн. або 42,8% у 2017 році. Також відзначаємо суттєве зростання видатків на інвестиційну діяльність, зокрема придбання основних засобів, що спричинило суттєве зростання у 2017 році валового грошового потоку від інвестиційної діяльності – на 7057 тис. грн. або у 128 разів від значення 2016 року. Вихідний грошовий потік від фінансової діяльності зростав у 2016 році (на 393 тис. грн. або 431,9%) та знижувався у 2017 році (на 348 тис. грн. або 71,9%). Динаміка грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» від різних видів діяльності узагальнена на рис.2.5.

Доцільно зауважити, що темпи зростання валового вхідного грошового потоку підприємства у 2016 році (28,3%) були нижчими від темпів зростання валового вихідного грошового потоку (43,5%). Натомість у 2017 році динаміка була зворотною (68,9% та 58% відповідно). Це зумовило скорочення грошових коштів в розпорядженні ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2016 році та їх нарощування в 2017 році.

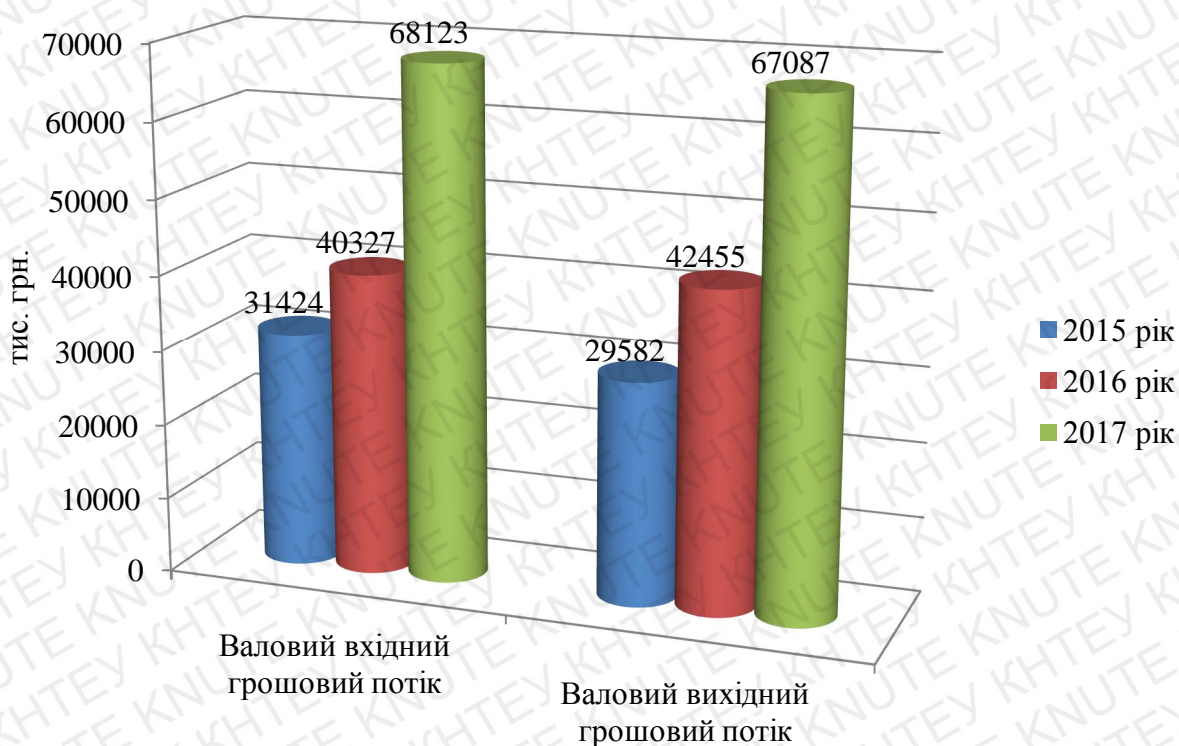

Рис.2.4. Динаміка валових вхідних та вихідних грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр.

Структура валових вхідних та вихідних грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» наведена в табл.2.10. Можна побачити, що основну частку грошових надходжень на підприємство забезпечує операційна діяльність, грошовий потік від якої у 2015 році становив 99,5%. У 2016 частка вхідного грошового потоку від операційної діяльності знизилась на 0,26%, проте у 2017 році знову зросла – на 0,47% і складала 99,71%. Натомість вхідний грошовий потік від інвестиційної діяльності у 2015 році складав 0,34% всіх грошових надходжень, а у 2017 році скоротився до 0,18%. Частка вхідного грошового потоку від фінансової діяльності складала 0,17% у 2015 році та 0,11% у 2017 році.

Аналогічна ситуація виникла на підприємстві стосовно вихідного грошового потоку. Найбільшу його частку складають витрачання на операційну діяльність. У 2015 році їх частка складала 97,67%, а у 2016 році зросла до 98,73%. У 2017 році на них припадало 89,20% всіх витрачань підприємства, що було зумовлене придбанням основних засобів.

**Структура валових вхідних та вихідних грошових потоків ТОВ
«УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.**

Показник	2015р.		2016р.		2017р.		Зміна питомої ваги, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2016/2015	2017/2016
Вхідний ГП від операційної діяльності	31266	99,50	40020	99,24	67924	99,71	-0,26	0,47
Вхідний ГП від інвестиційної діяльності	106	0,34	242	0,60	121	0,18	0,26	-0,42
Вхідний ГП від фінансової діяльності	52	0,17	65	0,16	78	0,11	0,00	-0,05
Разом вхідний грошовий потік	31424	100,00	40327	100,00	68123	100,00	0,00	0,00
Вихідний ГП від операційної діяльності	28894	97,67	41916	98,73	59839	89,20	1,06	-9,53
Вихідний ГП від інвестиційної діяльності	597	2,02	55	0,13	7112	10,60	-1,89	10,47
Вихідний ГП від фінансової діяльності	91	0,31	484	1,14	136	0,20	0,83	-0,94
Разом вихідний грошовий потік	29582	100,00	42455	100,00	67087	100,00	X	X

Відповідно частка вихідного грошового потоку від інвестиційної діяльності у 2017 році зростає. Якщо у 2015-2016 роках вона складала 2,02% й 0,13% відповідно, то у 2017 році – 10,6%. Вихідний грошовий потік від фінансової діяльності у 2015 році складав 0,31% загальної структури, а у 2017 році відбулось його зниження до 0,20%. Структуру вихідних грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» за період 2015-2017 років наведено на рис.2.5.

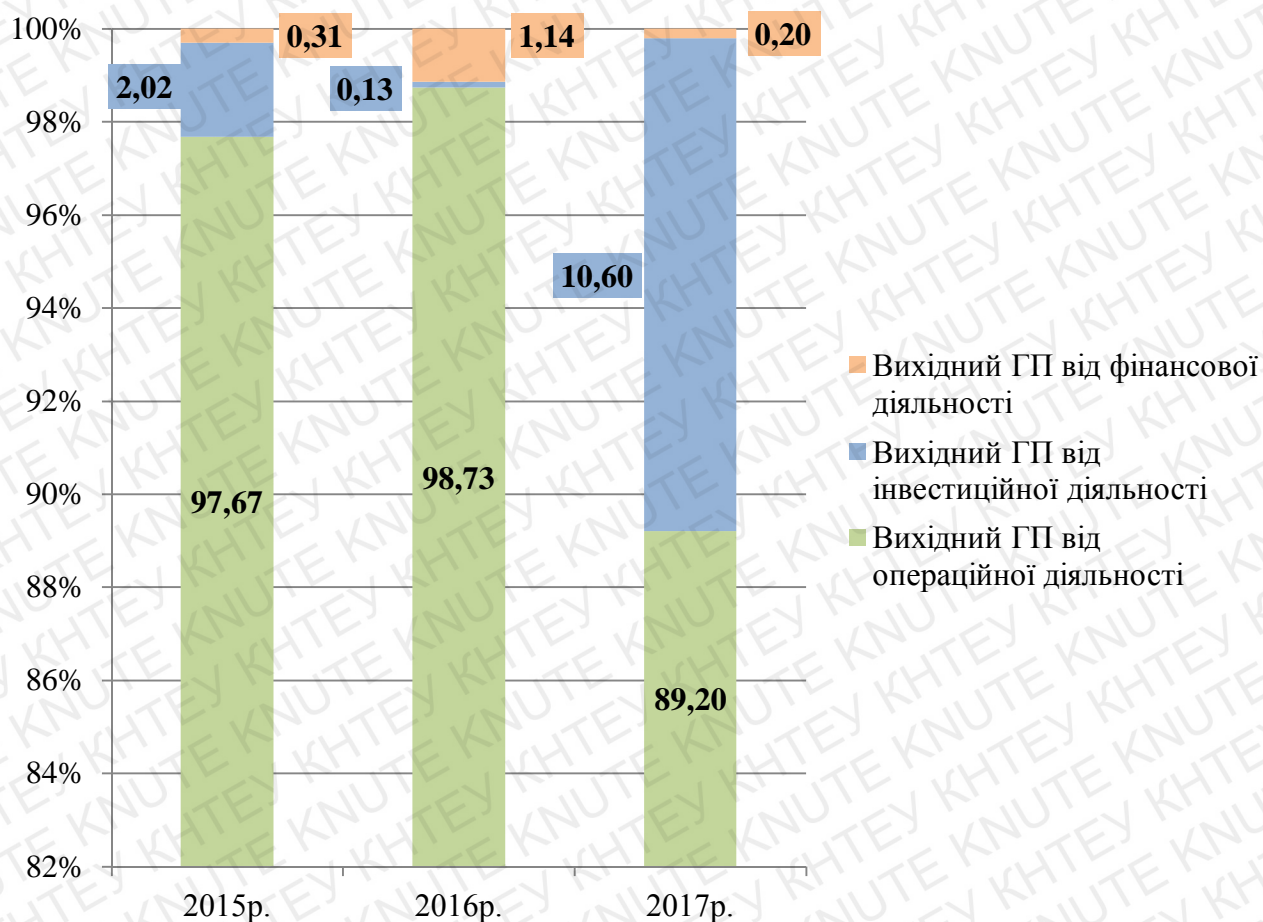

Рис.2.5. Структура вихідних грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр.

Більш детально проаналізуємо грошові потоки від операційної діяльності підприємства, оскільки вона є основним джерелом надходжень та витрачання грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс». Динаміка й структура вхідних грошових потоків від операційної діяльності наведена в табл. 2.11.

За даними табл. 2.11 можна стверджувати, що основну частку надходжень від операційної діяльності забезпечує реалізація підприємством товарів, завдяки чому в 2015 році було отримано 27916 тис. грн. або 89,29% всіх надходжень від операційної діяльності. У 2016 році розмір надходжень від реалізації продукції зріс, завдяки чому його частка зросла на 2,71% і склала 91,45%. У 2017 році вона зросла до 94,16%, що найвищим значенням за період, що аналізується. Також значимою є частка надходжень авансів від покупців та замовників, яка складала 10,12% у 2015 році, проте щороку знижувалась і в 2017 році склала 5,42%.

**Динаміка й структура вхідних грошових потоків від операційної діяльності
ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.**

Показник	2015р.		2016р.		2017р.		Зміна питомої ваги, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2016/ 2015	2017/ 2016
Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	27916	89,29	37112	92,73	63958	94,16	1,43	4,88
Надходження авансів від покупців та замовників	3165	10,12	2685	6,71	3682	5,42	-1,29	-4,70
Надходження від повернення авансів	81	0,26	55	0,14	70	0,10	-0,03	-0,16
Інші надходження	104	0,33	168	0,42	214	0,32	-0,10	-0,02
Разом	31266	100,00	40020	100,00	67924	100,00	x	x

Структура вхідних грошових потоків від операційної діяльності наведена на рис.2.6.

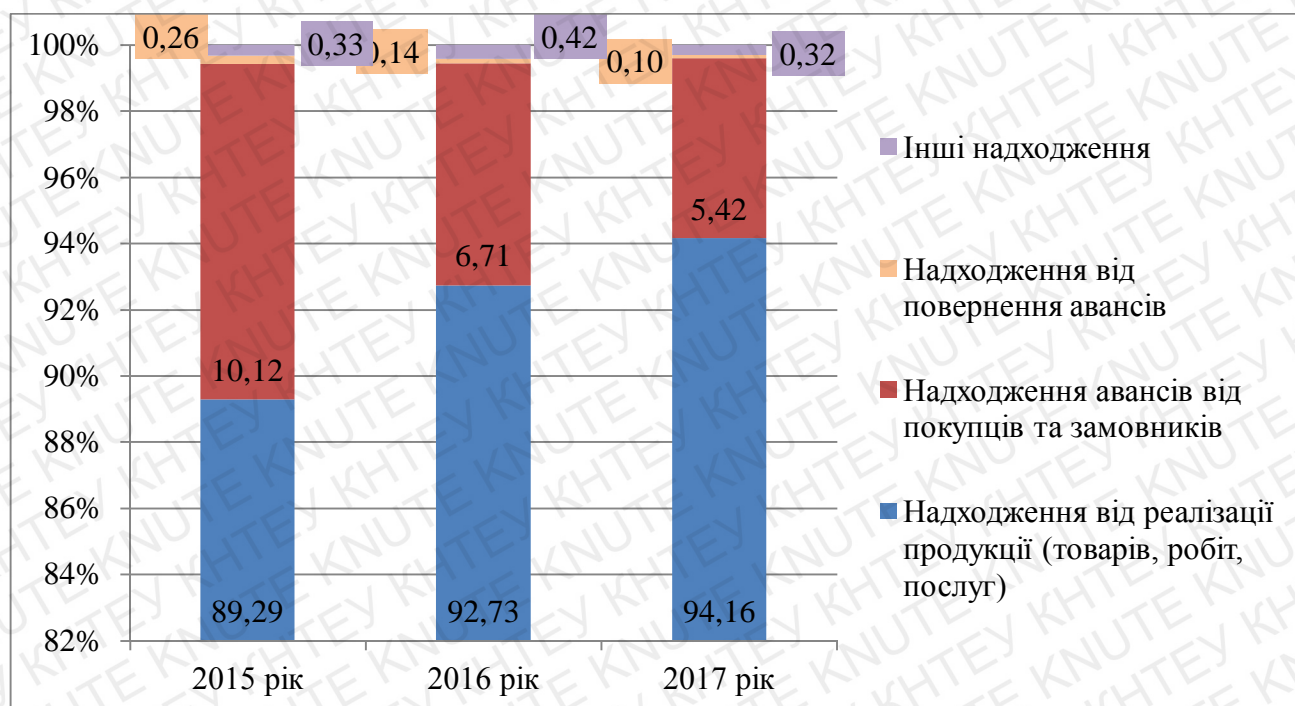

Рис.2.6. Структура вхідних грошових потоків від операційної діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017 рр.

Як видно із рис.2.6, інші види надходжень від операційної діяльності справляли незначний вплив на структуру вхідних грошових потоків від операційної діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс». Частка інших надходжень у 2017 році складала 0,32%, а надходжень від повернення авансів – 0,10%. Далі доцільно розглянути динаміку й структуру вихідних грошових потоків від операційної діяльності (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

**Динаміка й структура вихідних грошових потоків від операційної діяльності
ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017рр.**

Показник	2015р.		2016р.		2017р.		Зміна питомої ваги, %	
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	2016/2015	2017/2016
Оплата товарів (робіт, послуг)	18341	63,48	29410	70,16	43932	72,69	2,52	9,21
Оплата праці	3408	11,79	3186	7,60	5369	8,88	1,28	-2,91
Відрахування на соціальні заходи	1050	3,63	1015	2,42	1657	2,74	0,32	-0,89
Оплата зобов'язань з податків та зборів	4369	15,12	5864	13,99	6598	10,92	-3,07	-4,20
Інші витрачання	1726	5,97	2441	5,82	2883	4,77	-1,05	-1,20
Разом	28894	100,00	41916	100,00	60439	100,00	X	X

За даними табл.2.12 визначено, що основним чином вихідні грошові потоки від операційної діяльності на ТОВ «УкрКлінСервіс» були зумовлені оплатою товарів, робіт та послуг від сторонніх організацій, розмір яких у 2015 році становив 18341 тис. грн. або 63,48% всіх вихідних грошових потоків від операційної діяльності, а в 2017 році зріс до 43932 тис. грн., що складало 72,69% витрачань підприємства на операційну діяльність. Оплата зобов'язань з податків та зборів складала у 2015 році 4369 тис. грн. або 15,12% структури, а в 2017 році в абсолютних показниках зросла до 6598 тис. грн., однак їх частка в структурі вихідних грошових потоків від операційної діяльності скоротилась до 10,92%. Так само скоротилась частка витрачань на оплату праці – із 11,79% у 2015 році до

8,88% у 2017 році. Це зумовило скорочення частки відрахувань на соціальні заходи – із 3,63% в 2015 році до 2,74% у 2017 році. Інші витрачання також знизились – із 5,97% у 2015 році до 4,77% у 2017 році (рис.2.7).

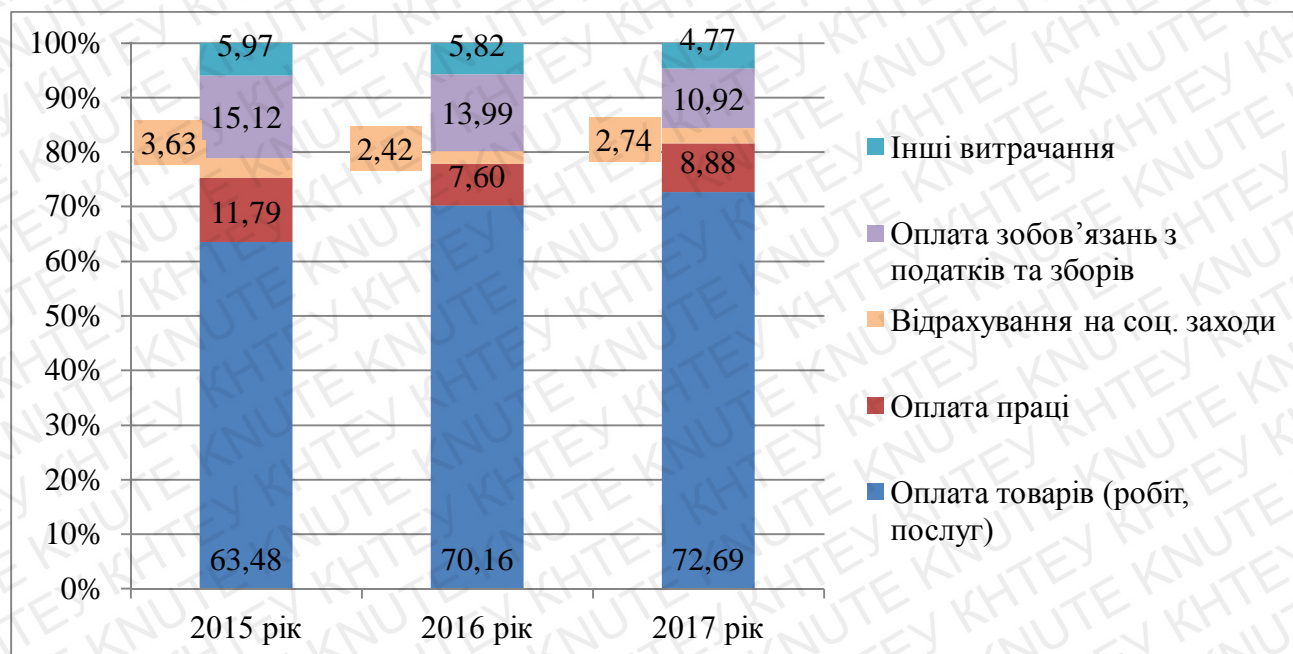

Рис.2.7. Структура вихідних грошових потоків від операційної діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2015-2017рр.

Відзначаємо, що структура вихідних грошових потоків від операційної діяльності на ТОВ «УкрКлінСервіс» є більш диверсифікованою, ніж структура аналогічних вхідних грошових потоків, оскільки її формують більша кількість напрямів витрачання, а крім того частка найбільшого елемента є нижчою (72,69%) ніж у випадку із грошовими надходженнями за товари (94,16%).

Далі розглянемо чисті грошові потоки підприємства (табл.2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017 рр.

(тис. грн.)

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	Зміна, (+,-)	
				2016/2015	2017/2016
Чистий грошовий потік (ЧГП) від операційної діяльності	2372	-1896	7485	-4268	9381
ЧГП від інвестиційної діяльності	-491	187	-6991	678	-7178
ЧГП від фінансової діяльності	-39	-419	-58	-380	361
Чистий грошовий потік - усього	1842	-2128	436	-3970	2564

За даними табл.2.13 можна побачити, що у 2015 та 2017 роках було позитивне значення загального розміру чистого грошового потоку (рис.2.8).

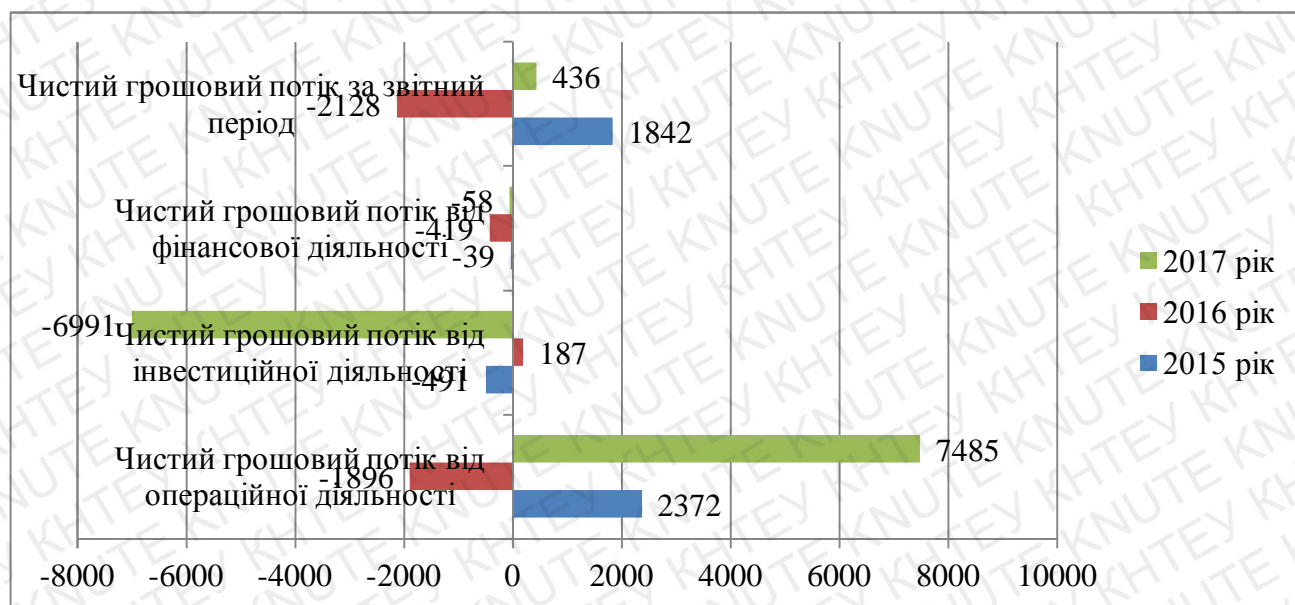

Рис.2.8. Динаміка чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017 рр.(тис. грн.)

Зокрема, у 2015 році воно складало 1842 тис. грн., а у 2017 році – 436 тис. грн. У 2016 році підприємство витратило грошових коштів на 2128 тис. грн. більше, ніж залучило. В динаміці чистого грошового потоку відзначаємо, що підприємство переважно формує позитивне значення чистого грошового потоку за рахунок операційної діяльності, натомість інвестиційна та фінансова діяльність здебільшого «поглинають» кошти підприємства. Виключенням є лише 2016 рік, коли підприємство отримало позитивне значення чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності в розмірі 187 тис. грн., а чистий грошовий потік від операційної діяльності складав від’ємне значення (-1896 тис. грн.). Отже, фінансова та інвестиційна діяльність зазвичай сприяють відтоку грошових коштів з підприємства, а операційна діяльність – їх залученню.

Отже, основним чином на динаміку й структуру грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» впливають надходження та витрачання коштів від операційної діяльності, баланс яких впливає на розмір чистого грошового потоку підприємства.

2.3. Оцінка впливу факторів на обсяг грошових потоків підприємства

Всі процеси та явища господарської діяльності взаємозв'язані, взаємозалежні та взаємозумовлені. Тобто, кожний результативний показник залежить від чисельних та різноманітних факторів. Тому важливим методологічним дослідженням є вивчення і вимірювання впливу чинників на досліджуваний показник. Під факторним аналізом розуміють методику комплексного й системного вивчення та вимірювання впливу факторів на величину результативних показників [19, с. 100].

Оцінюючи впливу факторів на обсяг грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» застосуємо метод ланцюгових підстановок, який використовують для розрахунку впливу часткових факторів на загальний результат. Метод ланцюгових підстановок включає в себе послідовну заміну базової величини впливу фактору на його аналізоване значення за умови, що всі інші фактори залишаються незмінні. Розрахований результат порівнюють з попереднім та визначають ступінь впливу фактора.

Вплив факторів першого порядку на обсяг чистого грошового потоку (ЧГП_{ЗАГ}) визначають за такою моделлю:

$$\text{ЧГП}_{\text{ЗАГ}} = \text{ЧГП}_{\text{од}} + \text{ЧГП}_{\text{ід}} + \text{ЧГП}_{\text{фд}}, \quad (2.1)$$

де ЧГП_{ЗАГ} – загальний розмір чистого грошового потоку;

ЧГП_{од} – чистий грошовий потік від операційної діяльності;

ЧГП_{ід} – чистий грошовий потік від інвестиційної діяльності;

ЧГП_{фд} – чистий грошовий потік від фінансової діяльності.

Вихідні дані для розрахунку впливу факторів першого порядку узагальнені у табл.2.14. Можна спостерігати, що у 2016 році порівняно з 2015 роком відбулось зниження чистого грошового потоку на 3970 тис. грн., натомість у 2017 році було зафіксовано зростання його величини на 2564 тис. грн.

**Вихідні дані обсягів чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» у
2016-2017 рр., тис. грн.**

Роки	ЧГП _{од}	ЧГП _{ід}	ЧГП _{фд}	ЧГП _{заг}	Приріст (зниження)
2015	2372	-491	-39	1842	X
2016	-1896	187	-419	-2128	-3970
2017	7485	-6991	-58	436	+2564

За допомогою методу ланцюгових підстановок визначимо вплив кожного з факторів ЧГП_{од}, ЧГП_{ід}, ЧГП_{фд} на загальний розмір чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2016 році (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

**Факторний аналіз чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс»
у 2016 р., тис. грн.**

	ЧГП _{од}	ЧГП _{ід}	ЧГП _{фд}	ЧГП _{заг}	Вплив факторів	Приріст (зниження)
0	2372	-491	-39	1842	-	-3970
1	-1896	-491	-39	-2426	-4268	
2	-1896	187	-39	-1748	678	
3	-1896	187	-417	-2128	-380	

Отже, із табл. 2.15 випливає, що чистий грошовий потік ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2016 році зменшився на 3970 тис. грн. На це справили вплив такі фактори:

- зниження чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» на 4268 тис. грн. було зумовлене зниженням чистого грошового потоку від операційної діяльності;
- на 678 тис. грн. зріс чистий грошовий потік ТОВ «УкрКлінСервіс» завдяки зростанню чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності;
- зниження чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» на 380 тис. грн. відбулось через зниження чистого грошового потоку від фінансової діяльності.

Виконаємо перевірку:

$$(-4268) + 678 - 380 = (-3970) \text{ тис. грн.}$$

Отримане значення відповідає даним із табл.2.15, отже розрахунок вірний.

Далі розрахуємо вплив факторів на чистий грошовий потік ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2017 році (табл. 2.16).

Таблиця 2.16

**Факторний аналіз чистого грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс»
у 2017 р., тис. грн.**

	ЧГП _{од}	ЧГП _{ід}	ЧГП _{фд}	ЧГП _{заг}	Вплив факторів	Приріст (зниження)
0	-1896	187	-419	-2128	-	+2564
1	7485	187	-419	7253	9381	
2	7485	-6991	-419	75	-7178	
3	7485	-6991	-58	436	361	

Із табл. 2.16 можна побачити, що чистий грошовий потік ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2017 році збільшився на 2564 тис. грн. На це справили вплив такі фактори:

- позитивний вплив в розмірі 9381 тис. грн. зумовило зростання чистого грошового потоку від операційної діяльності;
- негативний вплив в розмірі 7178 тис. грн. зумовило зниження чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності;
- позитивний вплив в розмірі 361 тис. грн. зумовило зростання чистого грошового потоку від фінансової діяльності.

Виконаємо перевірку:

$$(-4268) + 678 - 380 = (-3970) \text{ тис. грн.}$$

Отримане значення відповідає даним із табл.2.16, отже розрахунок вірний.

Проведений аналіз дав змогу визначити, що у 2016-2017 роках зміна розміру чистого грошового потоку була зумовлена насамперед зменшенням або зростанням чистого грошового потоку від операційної діяльності. Вагомий вплив у 2017 році здійснило зменшення чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності, зумовлене придбанням основних засобів.

З метою оцінки факторів впливу на грошовий потік ТОВ «УкрКлінСервіс» використаємо також факторну модель дефіцитного (надлишкового) грошового потоку [32, с.166]:

$$ДГП = \frac{ПГП}{НГП} = \frac{ПГП \cdot ЧГП \cdot ЧД \cdot ОА \cdot КЗ}{НГП \cdot ЧГП \cdot ЧД \cdot ОА \cdot КЗ} = \frac{ПГП}{ЧД} \cdot \frac{ЧД}{ОА} \cdot \frac{ОА}{КЗ} \cdot \frac{КЗ}{ЧГП} \cdot \frac{ЧГП}{НГП} = X_1 \cdot X_2 \cdot X_3 \cdot X_4 \cdot X_5, \quad (2.2)$$

де ДГП – дефіцитний (надлишковий) грошовий потік;

ПГП – позитивний грошовий потік;

НГП – негативний грошовий потік;

ЧГП – чистий грошовий потік;

ЧП – чистий прибуток;

ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції;

ПС – повна собівартість продукції;

ОА – середня величина оборотних активів;

КЗ – середня величина короткострокових зобов'язань;

$X_1 \left(\frac{ПГП}{ЧГП} \right)$ – потокоємність продаж;

$X_2 \left(\frac{ЧД}{ОА} \right)$ – оборотність оборотних активів;

$X_3 \left(\frac{ОА}{КЗ} \right)$ – коефіцієнт поточної ліквідності;

$X_4 \left(\frac{КЗ}{ЧГП} \right)$ – коефіцієнт генерування позикового капіталу чистим грошовим

потоком;

$X_5 \left(\frac{ЧГП}{НГП} \right)$ – частка чистого грошового потоку у загальному обсязі

витрачань.

Вихідні дані для факторного економічного аналізу надлишкового грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» узагальнено в табл. 2.17.

Вихідні дані для факторного економічного аналізу надлишкового грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» в 2017р.

№ з/п	Показники та фактори	Позначення	2016р.	2017р.	Абсолютний приріст	Коефіцієнт зростання
1	Дефіцитний (надлишковий) грошовий потік, тис. грн.	ДГП	0,94988	1,01544	0,06556	1,069
2	Позитивний грошовий потік, тис. грн.	ПГП	40327	68123	27796	1,689
3	Негативний грошовий потік, тис. грн.	НГП	42455	67087	24632	1,580
4	Чистий грошовий потік, тис. грн.	ЧГП	-2128	1036	3164	-0,487
5	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	ЧД	37634	64075	26441	1,703
6	Середня величина оборотних активів, тис. грн.	ОА	7108	7204,5	96,5	1,014
7	Середня величина короткострокових зобов'язань, тис. грн.	КЗ	6678	8963	2285	1,342
8	Потокоємність продаж, грн./грн.	X ₁	1,07156	1,06318	-0,0084	0,992
9	Оборотність оборотних активів, оборотів	X ₂	5,2946	8,89375	3,59915	1,680
10	Коефіцієнт поточної ліквідності	X ₃	1,06439	0,8038	-0,2606	0,755
11	Коефіцієнт генерування позикового капіталу чистим грошовим потоком	X ₄	-3,13816	8,65154	11,7897	-2,757
12	Частка чистого грошового потоку в загальному обсязі витрачань	X ₅	-0,05012	0,01544	0,06556	-0,308

З даних табл. 2.17 можна побачити, що у 2016-2017 роках ТОВ «УкрКлінСервіс» мало надлишковий грошовий потік, який у 2017 році порівнянні з 2016 роком зріс на 0,06557 або на 6,9%.

Способом ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на відхилення надлишкового грошового потоку. Ланцюгово підставляючи фактичні

значення факторів (X_1, X_2, X_3, X_4, X_5), визначимо їх вплив на зміну грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» (табл.2.18).

Таблиця 2.18

Результати розкладання абсолютного та відносного приростів надлишкового грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» за факторами в 2017 р.

Результативний показник і фактори впливу	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
$\Delta НГП$	0,06557	106,9
$\Delta НГП_{X_1}$	-0,00743	-0,7
$\Delta НГП_{X_2}$	0,64065	63,1
$\Delta НГП_{X_3}$	-0,38758	-38,2
$\Delta НГП_{X_4}$	-4,49144	-442,3
$\Delta НГП_{X_5}$	4,24580	418,1

Загалом можна зазначити, що зростання надлишкового грошового потоку було зумовлене такими факторами:

- за рахунок зниження потокоємності продаж надлишковий грошовий потік знизився на 0,00743 або на 0,7%;
- за рахунок зростання оборотності оборотних активів надлишковий грошовий потік зріс на 0,64065 або на 63,1%;
- завдяки зниженню коефіцієнту поточної ліквідності надлишковий грошовий потік знизився на 0,38758 або на 38,2%;
- зниження коефіцієнту генерування позикового капіталу чистим грошовим потоком зменшило надлишковий грошовий потік на 4,49144 або на 442,3%;
- зміна частки чистого грошового потоку в загальному обсязі витрачання зумовила зростання надлишкового грошового потоку на 4,24580 або на 418,1%.

Необхідно відзначити, що вплив факторів на обсяг грошових потоків підприємства визначається в показниках інтенсивності та ефективності грошового потоку.

До показників, що визначають інтенсивність грошового потоку, відносять операційний та фінансовий цикл. Вивчення їх динаміки дозволяє встановити, на яких стадіях кругообігу відбувалось вповільнення оборотності коштів. Операційний цикл розраховується за формулою[57, с.529]:

$$ОЦ = П_з + П_{дз}, \quad (2.3)$$

Оскільки підприємство оплачує рахунки постачальників з певним часовим лагом, то фінансовий цикл менший від операційного циклу на період кредиторської заборгованості:

$$ФЦ = П_з + П_{дз} - П_{кз}, \quad (2.4)$$

Вихідні дані та розрахунок операційного та фінансового циклу на ТОВ «УкрКлінСервіс» в 2015-2017 роках наведені у табл.2.19.

Таблиця 2.19

Вихідні дані та розрахунок операційного та фінансового циклу на ТОВ «УкрКлінСервіс» за 2015-2017 рр.

Показник	Код рядка та формула розрахунку	Нормативне значення	2015р.	2016р.	2017р.	Відхил., 2016/2015	Відхил., 2017/2016
1	2	3	4	5	6	7	8
Запаси, тис.грн.	Ф.1 р.1100	-	27	33	35	6	2
Дебіторська заборгованість, тис.грн.	Ф.1 р.(1130-1155)	-	1761	9260	4125	7499	-5135
Кредиторська заборгованість, тис.грн.	Ф.1 р.(1610-1640)	-	6404	3826	2981	-2578	-845
Чистий дохід від реалізації продукції,	Ф.2 р.2000	-	28047	37634	64075	9587	26441

тис.грн.							
Собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	Ф.2 р.2050	-	20918	29968	54935	9050	24967

Продовження табл.2.19

1	2	3	4	5	6	7	8
Коефіцієнт оборотності запасів (Коз)	$\frac{\text{Ф.2р.2050}}{\text{Ф.1р.1100}}$	збільшення	774,74	908,12	1569,57	133,38	661,45
Час обороту запасів, ТОЗ, дні	$\frac{360}{\text{Коз}}$	зменшення	0,5	0,4	0,2	-0,1	-0,2
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кдз)	$\frac{\text{Ф.2р.2000}}{\text{Ф.1р.(1130 - 1155)}}$	збільшення	15,93	4,06	15,53	-11,86	11,47
Час обороту дебіторської заборгованості, ТОД, дні	$\frac{360}{\text{Кдз}}$	зменшення	22,6	88,6	23,2	66,0	-65,4
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Ккз)	$\frac{\text{Ф.2р.2050}}{\text{Ф.1р.(1610 - 1640)}}$	збільшення	3,27	7,83	18,43	4,57	10,60
Час обороту кредиторської заборгованості, ТОК, дні	$\frac{360}{\text{Ккз}}$	зменшення	110,2	46,0	19,5	-64,3	-26,4
Операційний цикл, дні	ТОЗ + ТОД	зменшення	23,1	89,0	23,4	65,9	-65,6
Фінансовий цикл, дні	ОЦ – ТОК	зменшення	-87,1	43,0	3,9	130,2	-39,1

За даними табл.2.19 можна спостерігати, що на підприємстві у 2016 році відбулось значне зростання тривалості операційного циклу (на 65,9 дні), головним чином за рахунок зростання дебіторської заборгованості, наслідком чого було зменшення розміру грошових коштів підприємства. Натомість у 2017 році тривалість операційного циклу зменшилась на 65,6 дні, чому сприяло зменшення розміру дебіторської заборгованості. Як наслідок фінансовий цикл у 2017 році скоротився порівняно з 2016 роком на 39,1 дні за рахунок прискорення

оборотності кредиторської заборгованості. Проведені розрахунки свідчать про позитивний вплив активізації роботи підприємства з дебіторами на розмір його грошового потоку.

Для оцінювання ефективності грошового потоку підприємства розрахуємо відповідний коефіцієнт, за формулою:

$$E_{gn} = \frac{ЧГП}{ВГП}, \quad (2.5)$$

де ЧП – чистий грошовий потік; ВГП – вихідний грошовий потік.

Розраховані значення коефіцієнту ефективності грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» в 2015-2017 роках наведені на рис.2.9.

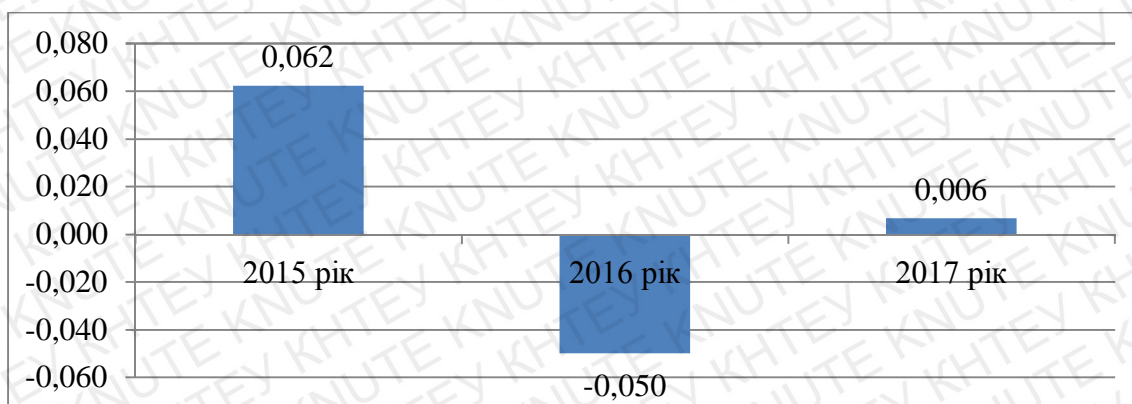

Рис.2.9. Динаміка коефіцієнту ефективності грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» в 2015-2017 рр.

Отже, розрахунки коефіцієнту ефективності грошового потоку свідчать про зменшення кількості гривень чистого грошового потоку, що забезпечує 1 гривня грошових витрат у 2016 році та їх зростання у 2017 році. Відзначаємо, що ефективність грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» в 2017 році була нижчою від 2015 року, що зумовлює потребу в розробці напрямів їх оптимізації на підприємстві.

Таким чином, основний вплив на величину чистого грошового потоку справляє грошовий потік від операційної діяльності. Позитивний вплив на зростання надлишкового грошового потоку у 2017 році здійснили зростання оборотності оборотних активів та частки чистого грошового потоку в загальному обсязі витрат, натомість негативний – зниження потокоємності, коефіцієнту

поточної ліквідності й коефіцієнту генерування позикового капіталу чистим грошовим потоком. Встановлено, що ефективність грошового потоку в 2017 році була нижчою ніж у 2015 році.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА «УКРКЛІНСЕРВІС»

3.1. Планування грошових потоків підприємства на наступний період

Планування коштів підприємства становить одну з найважливіших ланок у поточному й оперативному плануванні. Кінцевою метою оптимального планування є забезпечення формування умов для реалізації поточних завдань господарської діяльності підприємства. При цьому план надходження і витрат коштів складається в такій послідовності:

На першому етапі прогнозується надходження і витрачання грошових коштів з операційної діяльності підприємства, так як ряд результативних показників цього плану служать вихідною передумовою розробки інших складових його частин.

На другому етапі розробляються планові показники надходження і витрачання грошових коштів з інвестиційної діяльності підприємства (з урахуванням чистого грошового потоку по його операційній діяльності).

На третьому етапі розраховуються планові показники надходження і витрачання грошових коштів з фінансової діяльності підприємства, яка покликана забезпечити джерела зовнішнього фінансування його операційної та інвестиційної діяльності в майбутньому періоді.

На четвертому етапі прогнозуються валовий і чистий грошові потоки, а також динаміка залишків грошових коштів по підприємству в цілому.

Плануючи надходження грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс» доцільно врахувати, що визначення планового обсягу реалізації продукції базується на розробленій виробничій програмі, яка враховує можливості збуту продукції, укладені договори і т.д. На плановий рік підприємство планує збільшити обсяги продажів на 20%, що зумовлене договірними домовленостями з

оптовими покупцями та тенденцією до щорічного зростання чистого доходу. При плануванні обсягу реалізації продукції врахуємо, що 90% продукції буде реалізовуватися за готівку й 10% - по комерційному кредиту, з відстрочкою оплати до трьох місяців.

План надходження коштів від реалізації продукції в ТОВ «УкрКлінСервіс» на плановий рік наведено у табл.3.1.

Таблиця 3.1

**План надходження коштів від реалізації продукції в ТОВ
«УкрКлінСервіс», тис. грн.**

Показник	1 квартал	2 квартал	3 квартал	4 квартал	Всього
Чистий дохід від реалізації продукції	18562	19556	17596	20176	76890
у тому числі					
продаж на умовах передоплати	1856,2	1955,6	1759,6	2017,6	7589
продаж з відстрочкою платежу	16705,8	17600,4	15836,4	18158,4	68301

ТОВ «УкрКлінСервіс» необхідно враховувати середній період для оплати товару покупцем. Це пов'язано із запізнюванням в оплаті і утворенням дебіторської заборгованості. Використовуючи балансовий метод, можна розрахувати грошові надходження і зміну дебіторської заборгованості за формулою:

$$BP + ДЗ_{\text{пп}} = ГН + ДЗ_{\text{кп}}, \quad (3.1)$$

де BP – виручка від реалізації продукції за рік;

ДЗ_{пп} – дебіторська заборгованість за товари і послуги на початок періоду;

ГН – грошові надходження протягом року;

ДЗ_{кп} – дебіторська заборгованість на кінець звітної періоду.

Аналізуючи дебіторську заборгованість, необхідно враховувати час її погашення. При цьому встановлюється усереднена величина з терміном погашення до 30 днів, до 60 днів і т. д.

Графік надходження коштів від продажу товарів ТОВ «УкрКлінСервіс» наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Графік надходжень коштів від продажу товарів ТОВ «УкрКлінСервіс»
в плановому році, тис. грн.**

Показник, грн.	Квартал перед планового року	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Залишок дебіторської заборгованості на початок періоду		147	1856,2	1955,6	1759,6	
Сума заборгованості до погашення в поточному періоді		147				
Надходження від продажу кожного кварталу						
I квартал		16705,8	1856,2			18562
II квартал			17600,4	1955,6		19556
III квартал				17596	1759,6	19355,6
IV квартал					18158,4	18158,4
Усього надходжень		16852,8	19456,6	19551,6	19918	75779
Дебіторська заборгованість на кінець періоду	147	1856,2	1955,6	1759,6	2017,6	

За даними табл.3.2 визначено, що у плановому році ТОВ «УкрКлінСервіс» отримає 75779 тис. грн. грошових надходжень від реалізації товарів. Крім того планується зростання розміру дебіторської заборгованості, що викликане відстрочкою платежу для оптових покупців.

Визначення планової суми операційних витрат по виробництву і реалізації продукції є одним з найбільш трудомістких етапів прогнозування грошових потоків підприємства. В його основі лежить калькулювання собівартості окремих видів продукції (виробничої та повної). До складу планової собівартості конкретного виду продукції включаються всі прямі і непрямі витрати на її виробництво і реалізацію.

Діяльність ТОВ «УкрКлінСервіс» вимагає закупівлі товарів, які далі реалізуються через спеціалізований магазин. Певні види товарів реалізуються оптовим покупцем. Також підприємство оплачує послуги організацій, які сприяють обслуговуванню торгово-операційного процесу (касових апаратів). Все це вимагає від підприємства здійснювати витрачання коштів. Бюджет прямих витрат на товари, роботи, послуги наведений у табл. 3.3. Врахуємо, що планова потреба в товарах збільшена на 20% за рахунок очікуваного зростання реалізації продукції в плановому році).

Таблиця 3.3

**План прямих витрат на товари, роботи, послуги в ТОВ
«УкрКлінСервіс», тис. грн.**

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Товари для подальшої реалізації	14793,4	16189,2	14617,2	16823,2	62423,0
Послуги сторонніх організацій	6,8	6,8	6,8	6,8	27,2
Всього	14800,2	16196	14624	16830	62450,2

За даними табл.3.3 визначено, що планові витрати на товари, роботи, послуги в ТОВ «УкрКлінСервіс» складають 53827,8 тис. грн. Також в процесі операційної діяльності підприємства значна частина грошових витрачань припадає на прямі витрати на оплату праці (табл. 3.4). Розмір витрат збільшується, оскільки інфляційні процеси в країні зумовлюють потребу в

зростанні доходів персоналу з тим, щоб забезпечити їх лояльність до підприємства та його високу віддачу.

Таблиця 3.4

**План прямих витрат на оплату праці
в ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.**

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Торгово-операційний персонал	926	955	1043	1068	3992
Допоміжний персонал	162	172	186	202	878,2
Відрахування на соціальні заходи, 22 %	239,4	247,9	270,4	279,4	1037,1
Разом	1327,4	1374,9	1499,4	1549,4	5751,1

Окрім витрат на матеріали та оплату праці, в операційній діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» мають місце витрачання на збутові та управлінські витрати. Збутові витрати на плановий рік узагальнені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5

План збутових витрат ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Заробітна плата збутового персоналу (відділ продажів)	184	190	215	224	813
Відрахування на соціальні заходи, 22 %	40,5	41,8	47,3	49,3	178,9
Витрати на відрядження	30	30	40	40	140
Витрати на логістичні й транспортні послуги	64	67	70	72	273
Разом	318,5	328,8	372,3	385,3	1404,9

Управлінські витрати на підприємстві включають у себе витрати на оплату праці адміністрації, амортизацію, оренду приміщень, послуги зв'язку, комунальні послуги тощо. План управлінських витрат ТОВ «УкрКлінСервіс» поданий у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

План управлінських витрат ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Заробітна плата адміністративного персоналу	70	70	70	70	280
Відрахування на соціальні заходи, 22 %	15,4	15,4	15,4	15,4	61,6
Амортизація основних засобів	132	129	126	122	509
Амортизація нематеріальних активів	22	22	22	22	88
Оренда приміщень	80	80	80	80	320
Послуги зв'язку та Інтернету	3,6	3,6	3,6	3,6	14,4
Канцелярські витрати	2,4	2,4	2,4	2,4	9,6
Охорона приміщень	6	6	6	6	24
Комунальні послуги	5,5	5,5	5,5	5,5	22
Разом	336,9	333,9	330,9	326,9	1328,6

Інші операційні витрати на підприємстві включають у себе витрати на безнадійну дебіторську заборгованість, собівартість реалізованої іноземної валюти, втрати від курсової різниці тощо. План інших операційних витрат ТОВ «УкрКлінСервіс» поданий у табл. 3.7.

План інших операційних витрат ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Собівартість реалізованої іноземної валюти	685	705	730	760	2880
Сума безнадійної дебіторської заборгованості	7,5	0	14,2	5,5	27,2
Втрати від операційної курсової різниці	7	8	8	9	32
Втрати від знецінення запасів	3	4	4	2,6	13,6
Разом	702,5	717	756,2	777,1	2952,8

За даними табл.3.7 визначено, що інші операційні витрати ТОВ «УкрКлінСервіс» в плановому році складуть 2952,8 тис. грн.

Прогнозування надходження і витрат коштів по інвестиційній діяльності здійснюється методом прямого розрахунку. У плановому році підприємство планує придбати торговельного обладнання на суму 380 тис. грн., а застаріле реалізувати за 72 тис. грн.

Надходження в результаті фінансової діяльності плануються в обсязі 60 тис. грн., а витрати – в розмірі 72 тис. грн.

На основі планів надходжень та витрат сформований зведений план доходів і витрат ТОВ «УкрКлінСервіс», який дає змогу узагальнити доходи та витрати підприємства в плановому періоді.

Зведений план доходів і витрат ТОВ «УкрКлінСервіс» на наступний рік поданов таблиці 3.8.

Зведений план доходів і витрат ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.

Показник	Плановий період – 2018 рік				Усього, на плановий рік
	I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Чистий дохід від продажу продукції (товарів, робіт, послуг)	18562,0	19556,0	17596,0	20176,0	75890,0
Собівартість реалізованої продукції	16127,6	17570,9	16123,4	18379,4	68201,3
Валовий прибуток	2434,4	1985,1	1472,6	1796,6	7688,7
Інші операційні витрати	360	380	420	440	1600,0
Збутові витрати	318,5	328,8	372,3	385,3	1404,9
Управлінські витрати	336,9	333,9	330,9	326,9	1328,6
Інші операційні витрати	702,5	717,0	756,2	777,1	2952,8
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	1436,5	985,4	433,2	747,3	3602,4
Доходи від інвестиційної діяльності	0,0	72,0	0,0	0,0	72,0
Витрати інвестиційної діяльності	380,0	0,0	0,0	0,0	380,0
Доходи від фінансової діяльності	15,0	15,0	15,0	15,0	60,0
Витрати фінансової діяльності	18,0	18,0	18,0	18,0	72,0
Фінансовий результат до оподаткування	1053,5	1054,4	430,2	744,3	3282,4
Податок на прибуток (ставка 19%)	189,6	189,8	77,4	134,0	590,8
Чистий прибуток	863,9	864,6	352,8	610,3	2691,6

На основі даних табл. 3.1-3.8 складемо план руху грошових коштів, що відображає всі надходження і витрачання грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс» в плановому році (табл. 3.9).

План руху грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс», тис. грн.

Показник, грн.	Квартал перед план. року	Плановий період – 2018 рік				Усього, на план. рік
		I квартал	II квартал	III квартал	IV квартал	
Залишок грошових коштів на початок року	505					
Надходження грошових коштів						
1. Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)		16852,8	19456,6	19551,6	19918	75779
2. Інші надходження грошових коштів від операційної діяльності		360	380	420	440	1600
3. Надходження від інвестиційної діяльності		0	72	0	0	72
4. Надходження від фінансової діяльності		15	15	15	15	60
Усього:		17227,8	19923,6	19986,6	20373	77511
Витрачання грошових коштів						
1. Оплата товарів (робіт, послуг)		14800,2	16196	14624	16830	62450,2
2. Оплата праці		1342	1387	1514	1564	5807
3. Відрахування на соц. заходи		295,2	305,1	333,1	344,1	1277,5
4. Зобов'язання з податків і зборів		189,6	189,8	77,4	134	590,8
5. Інші виплати грошових коштів від операційної діяльності		345,5	345,5	355,5	353,5	1400
6. Витрачання на інвестиційну діяльність		380	0	0	0	380
7. Витрачання на фінансову діяльність		18	18	18	18	72
Усього витрати		17371	18441	16922	19244	71977,5
Залишок грошових коштів на кінець періоду		362	1482	3065	1129	

Отже, за даними табл. 3.9 можна побачити, що на ТОВ «УкрКлінСервіс» у плановому році не очікується дефіциту грошових коштів. Відповідно потреби у передбаченні джерел покриття дефіциту немає.

Планування грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс» сприяє підвищенню прибутковості, удосконаленню процесу прийняття рішень і зменшенню серйозних помилок. Треступеневий процес планування (аналіз, прогнозування і планування потоків коштів) передбачає прийняття рішень і здійснення заходів, що впливають на майбутнє підприємства. Оскільки ніхто не в змозі точно передбачити майбутнє, процес планування має бути невпинним. Необхідно постійно відображати в аналізі, прогнозуванні і плануванні будь-яку ситуацію в міру надходження нової інформації. Зовнішні умови, що змінюються безперервно, потребують, щоб процес перегляду планів був невпинним.

Оскільки зміни в практичній діяльності відбуваються досить часто, не можна розраховувати на точне виконання планів в ТОВ «УкрКлінСервіс». Плани грошових потоків потрібно пристосовувати до змін, що можуть відбуватися щоквартально або щомісяця.

Таким чином, планування грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс» виявило, що протягом усього періоду підприємству не потрібно буде залучати грошові кошти для покриття дефіциту. Це зумовлене тим, що частка товарів, які продає підприємство з відстрочкою платежів, є дуже незначна (10%). На кінець планового року підприємство матиме 1129 тис. грн. грошових коштів.

3.2. Напрями оптимізації руху грошових коштів підприємства

На результати господарської діяльності підприємства негативний вплив можуть робити як дефіцитний так і надлишковий грошові потоки. Негативні наслідки дефіцитного грошового потоку виявляються у зниженні ліквідності і рівня платоспроможності підприємства, зростанні протермінової кредиторської заборгованості постачальникам сировини і матеріалів, підвищення частки протермінової заборгованості за отриманими фінансовими кредитами, затримки виплати заробітної, зростанні тривалості фінансового циклу, а в підсумковому рахунку – в зниженні рентабельності власного капіталу та активів підприємства.

Основними цілями оптимізації грошових потоків підприємства є:

- забезпечення збалансованості обсягів грошових потоків;
- забезпечення синхронності формування грошових потоків у часі;
- забезпечення росту чистого грошового потоку підприємства.

Об'єктами оптимізації в цьому випадку будуть:

- позитивний грошовий потік;
- негативний грошовий потік;
- залишок грошових активів.

Негативні наслідки надлишкового грошового потоку виявляються у втраті реальної вартості тимчасово вільних грошових коштів від інфляції, втрати потенційного доходу від невикористаної частини грошових активів у сфері короткострокового їх інвестування, що негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Можна визначити такі методи оптимізації дефіцитного грошового потоку:

- покращити управління дебіторською і кредиторською заборгованістю;
- відкласти або призупинити інвестиції в основні засоби;
- розглянути можливість надання знижок покупцям у разі передоплати;
- збільшити ціни на свою продукцію;
- знизити обсяги продажів у кредит;
- отримати кращі умови кредитування у постачальників;
- проаналізувати можливості залучення кредитів для покриття дефіциту;
- розглянути можливість застосування разових заходів залучення грошових коштів на підприємство.

Методи оптимізації надлишкового грошового потоку підприємства пов'язані із забезпеченням зростання його інвестиційної активності. У системі цих методів можуть бути використані:

- збільшення обсягу розширеного відтворення операційних активів;
- прискорення періоду розроблення реальних інвестиційних проектів та початку їх реалізації;
- проведення диверсифікації операційної діяльності підприємства;

- активне формування портфеля фінансових інвестицій;
- дострокове погашення довгострокових фінансових кредитів.

У системі оптимізації грошових потоків підприємства важливе місце належить їхній збалансованості в часі. Це пов'язано з тим, що незбалансованість позитивного і негативного грошових потоків у часі створює для підприємства низку фінансових проблем. Результатом такої незбалансованості є низька ліквідність цього потоку (а відповідно і низький рівень абсолютної платоспроможності підприємства). При досить високій тривалості таких періодів для підприємства виникає серйозна загроза банкрутства.

Управління залишком грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс» полягає у встановленні оптимального для підприємства рівня середнього залишку грошових коштів, який дає змогу з одного боку, підтримувати платоспроможність підприємства на належному рівні, а з другого – отримувати прибуток від інвестування тимчасово вільних грошових коштів. Для визначення оптимального залишку грошових коштів і оптимізації розрахунків застосовують моделі Баумоля та Міллера-Орра. Альтернативні витрати можна розглядати як витрати на утримання запасів, а транзакційні, пов'язані з перетворенням частини страхового запасу ліквідних цінних паперів у грошові кошти, - як витрати на поповнення запасів (на організацію замовлення).

Мета моделі Баумоля полягає у визначенні такого залишку грошових коштів підприємства, за якого загальні витрати (витрати від володіння грошовими коштами та витрати від проведення операцій з короткостроковими цінними паперами) будуть мінімальними. Вона базується на рішеннях підприємства щодо грошових коштів та короткострокових фінансових інвестицій. Рівень грошових коштів підприємства змінюється від свого максимального до мінімального рівня, шляхом вкладення їх в короткострокові цінні папери або шляхом продажу останніх. Дана модель характеризує припущення, що підприємство починає працювати, володіючи певним максимально обґрунтованим залишком грошових коштів, а потім їх постійно витрачає протягом певного проміжку часу. Всі кошти, що надходять від реалізації товарів, робіт, послуг суб'єкт господарювання вкладає

в короткострокові цінні папери, як тільки запас грошових коштів стає рівним нулю, поповнення залишку грошових коштів здійснюється за рахунок продажу короткострокових цінних паперів [18, с.116].

Для економії загальної суми витрат з обслуговування операцій поповнення грошових коштів можна збільшити їх період або зменшити частоту поповнення. У цьому випадку збільшуються максимальний і середній розміри залишку грошових активів відповідно, які не приносять підприємству доходів, їх зростання означає для підприємства втрати доходів від коштів, інвестованих у короткострокові фінансові вкладення [66, с.280].

За допомогою моделі Баумоля за формулою (1.1) визначаємо оптимальний розмір максимального залишку грошових активів ТОВ «УкрКлінСервіс». Виходячи із даних плану надходжень та витрат грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс» прогнозована потреба в грошових коштах складає 71977,5 тис. грн. Величина витрат на проведення операції з конвертації грошових коштів у поточні фінансові інвестиції дорівнює 80 грн., а прогнозована дохідність від них – 15,5% річних. Підставивши дані в формулу (1.3) отримаємо:

$$Q = \sqrt{\frac{2 \times 80 \times 5516}{0,155}} = 2725,8 \text{ тис. грн.}$$

Отже, оптимальний розмір максимального залишку грошових коштів для ТОВ «УкрКлінСервіс» складає 2725,8 тис. грн. Оптимальний розмір середнього залишку грошових активів підприємства за формулою (1.3) складе:

$$Q_c = \frac{2725,8}{3} = 908,6 \text{ тис. грн.}$$

Отже, оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів для ТОВ «УкрКлінСервіс» в плановому році складає 908,6 тис. грн.

Застосуємо також модель Міллера-Орра, яка враховує непередбачені коливання залишку грошових коштів нарахунку, що є характерним для підприємств, які не можуть точно спрогнозувати щоденний рівень надходжень та витрат. Для розрахунку оптимальної величини грошових коштів, а також максимальної та стабільної межі залишків грошових коштів за методом Міллера – Орра скористаємось формулами (1.2-1.4).

Мінімальна межа залишків грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс» встановлена в сумі 700 тис. грн., а максимальне відхилення залишків грошових коштів у середньому за рік становило 2962 тис. грн.

За формулою (1.4) розрахуємо оптимальну величину залишків грошових коштів для ТОВ «УкрКлінСервіс»:

$$Q_{opt} = \sqrt[3]{\frac{3 \times 80 \times 2962}{4 \times 0,155}} = 804,6 \text{ тис. грн.}$$

Отже, на основі проведеного розрахунку оптимальної величини грошових коштів за допомогою моделі Міллера-Орра, можна зробити висновок про те, що оптимальна величина залишків грошових коштів для ТОВ «УкрКлінСервіс» складає 804,6 тис. грн. Якщо величина залишків грошових коштів перевищує це значення, керівництво ТОВ «УкрКлінСервіс» повинне прийняти рішення про інвестування вільних грошових коштів у прибуткові активи.

На основі планування грошових коштів було встановлено, що в плановому році очікується надлишковий грошовий потік в 624 тис. грн., завдяки чому на кінець року очікується, що грошові кошти ТОВ «УкрКлінСервіс» складуть 1129 тис. грн. Використовуючи розрахунки оптимального залишку грошових коштів двома моделями, та взявши за основу модель Баумоля, оскільки за нею оптимальний розмір середнього залишку грошових активів підприємства має більшу величину, встановлено, що підприємство має 220,4 тис. грн. вільних коштів (1129 – 908,6), які доцільно вкласти у прибуткові активи з метою отримання прибутку.

Періодом, в який можливо здійснити інвестицію, є другий квартал планового року, оскільки в цей квартал підприємством буде створений розмір грошових коштів, що перевищує розраховану їх оптимальну величину. Пропонується встановити в магазинах міста платіжні термінали. Це позитивно вплине на ділову активність підприємства та дозволить збільшити доходи і прибутки підприємства.

Підприємство може придбати нові платіжні термінали з річною гарантією, з уже встановленим та настроєним програмним комплексом, що дозволяє приймати

платежі на користь більше 2500 провайдерів України. Термінал оплати дозволить підприємству отримувати комісійний відсоток з кожного платежу, проведеного на користь будь-якого провайдера України. Розмір комісійної винагороди складає 4-9% від усіх проведених платежів через платіжний термінал.

Перевагами даного бізнесу є: невибагливість (термінал розміщується на площі 0,6 м² і вимагає тільки підключення до електромережі 220В), відсутність персоналу, невеликі капіталовкладення, відсутність додаткових дозвільних документів і прозорість роботи.

Витрати на придбання та встановлення платіжного терміналу ТОВ «УкрКлінСервіс» узагальнені у табл.3.10.

Таблиця 3.10

Витрати ТОВ «УкрКлінСервіс» на придбання та встановлення платіжного терміналу, тис. грн.

Стаття витрат	Вартість, тис. грн.	Кількість	Сума, тис. грн.
Платіжний термінал ПТ-2 Пінгвін	24	4	96
Доставка	0,5	4	2
Оренда місця, на рік	24	4	96
Додаткові витрати, на місяць	2	12	24
Всього			218

За даними табл.3.10 витрати підприємства на придбання та встановлення платіжного терміналу складатимуть 218 тис. грн., що є нижче встановленого розміру вільних грошових коштів, які підприємству доцільно вкласти у прибуткові активи.

Таким чином, розрахована величина оптимального розміру залишку грошових коштів за моделлю Баумоля складає 908,6 тис. грн., а за моделлю Міллера-Орра – 804,6 тис. грн. Зважаючи, що плановий розмір грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс» перевищує ці значення, рекомендовано підприємству здійснити інвестицію в придбання прибуткових активів – платіжних терміналів.

3.3. Визначення економічного ефекту від запропонованих заходів на підприємстві

Для того, щоб визначити, чи будуть запропоновані заходи інвестиційно привабливими для ТОВ «УкрКлінСервіс», розглянемо його доцільність з економічної точки зору.

Насамперед розрахуємо амортизаційні відрахування за проектом.

Платіжні термінали належать до IV групи основних засобів «машини та обладнання». Відповідно до ст. 145.1.ПКУ мінімально допустимі строки корисного використання складають 5 років, метод амортизації підприємство обирає самостійно. На практиці підприємства в якості методу амортизації обирають прямолінійний метод. Значення річної норми амортизації (РНА) розраховується:

$$РНА = 100\% / n, \quad (3.2)$$

де n - термін корисного використання об'єкта амортизації.

Звідси річна норма амортизації складатиме 20%. Розрахуємо амортизаційні відрахування в плановому році:

$$РНА = 98 / 5 = 19,6 \text{ тис. грн.}$$

Очікуваний розмір переказів через термінали ТОВ «УкрКлінСервіс», за даними компанії, яка встановлює та супроводжує платіжні термінали [53], складе 480 тис. грн. на місяць або 5760 тис. грн. на рік. Середня комісія складає 4%, тому чистий дохід підприємства складе:

$$5760 \times 0,04 = 230,4 \text{ тис. грн.}$$

Поточні витрати на утримання платіжних терміналів, за даними табл.3.10, складатимуть 120 тис. грн. на рік.

Далі розробимо прогноз надходження і витрачання грошових коштів в рамках запропонованих заходів (табл. 3.11).

Прогноз надходження і витрачання грошових коштів, тис. грн.

Показники	Сума, тис. грн.
Чистий дохід від реалізації послуг	230,4
Амортизація	19,6
Поточні витрати	120
Фінансовий результат від операційної діяльності	90,8
Податок на прибуток (18%)	16,3
Чистий прибуток	74,5
Чистий рух коштів за звітній період	94,1

Бачимо, що в плановому році грошовий потік від інвестування в платіжні термінали буде позитивним.

З метою оцінки фінансової ефективності запропонованого проекту, здійснимо розрахунки таких показників:

- чиста приведена вартість (NPV);
- індекс рентабельності інвестицій (PI);
- дисконтований період окупності інвестицій (DPP);
- внутрішня ставка дохідності інвестицій (IRR).

Ставку дисконту приймаємо на рівні 20%. Звідси коефіцієнти приведення протягом терміну економічного життя проекту складатимуть:

$$\begin{aligned}
 \text{1 рік } a_1 &= \frac{1}{(1+0,20)^1} = \frac{1}{1,20} = 0,8333 \\
 \text{2 рік } a_2 &= \frac{1}{(1+0,20)^2} = \frac{1}{1,20^2} = \frac{a_1}{1,20} = 0,6944 \\
 \text{3 рік } a_3 &= \frac{1}{(1+0,20)^3} = \frac{1}{1,20^3} = \frac{a_2}{1,20} = 0,5787 \\
 \text{4 рік } a_4 &= \frac{1}{(1+0,20)^4} = \frac{a_3}{1,20} = 0,4822 \\
 \text{5 рік } a_5 &= \frac{1}{(1+0,20)^5} = \frac{a_4}{1,20} = 0,4019
 \end{aligned}$$

Вихідні дані для розрахунку показників фінансової ефективності проекту наведено у табл.3.12.

Вихідні дані для оцінки фінансової ефективності проекту

Показники	Роки					
	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Початкові інвестиції, тис. грн.	98					
Чистий грошовий потік, тис. грн.		94,1	94,1	94,1	94,1	94,1
Коефіцієнт дисконтування (20%)		0,8333	0,6944	0,5787	0,4822	0,4019
Дисконтний грошовий потік, тис. грн.		78,41	65,34	54,46	45,38	37,82

Чиста приведена вартість (NPV) – це грошова вартість майбутніх надходжень чи доходів, яку визначають як суму поточних ефектів за весь розрахунковий період, приведених до початку першого року шляхом дисконтування окремо за кожен рік різниці всіх витрат і надходжень коштів за період функціонування проекту за фіксованої попередньо визначеної норми дисконту [44, с.271].

Розрахунок чистої приведеної вартості (NPV) визначається за такою формулою:

$$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k} - IC, \quad (3.3)$$

де $CF_1, CF_2, CF_k, \dots, CF_n$ – річні грошові надходження протягом n років;

IC - стартові інвестиції;

r - ставка дисконту;

n - тривалість періоду надходження чистих доходів.

$$NPV = (78,41 + 65,34 + 54,46 + 45,38 + 37,82) - 98 = 183,41 \text{ тис. грн.}$$

Оскільки $NPV > 0$, відповідно проект прибутковий, таким чином проект варто приймати до реалізації.

Індекс рентабельності інвестицій (PI), на відміну від показника NPV, є відносною величиною, яка визначається за такою формулою:

$$PI = \frac{\sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k}}{IC} = \frac{NPV}{IC} + 1 \quad (3.4)$$

Звідси:

$$PI = \frac{183,41}{98} + 1 = 2,87 \text{ разів.}$$

Значення $PI > 0$, відповідно проект слід приймати.

Дисконтований період окупності інвестицій (DPP) – це тривалість часу, протягом якого дисконтовані прогнозні надходження грошових коштів перевищують дисконтовану суму інвестицій, тобто це кількість років, необхідних для відшкодування інвестицій [44, с.279].

Враховуючи, що за проектом мають місце нерегулярні грошові потоки, він визначається за формулою:

$$DPP = \min n, \text{ коли } \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k} \geq IC, \quad (3.5)$$

За даними таблиці 3.13 видно, що інвестиції окупляться на 2-му році.

Таблиця 3.13

Розрахунок кумулятивного дисконтованого потоку

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Інвестиції, тис. грн.	98				
Дисконтований грошовий потік, тис. грн.	78,41	65,34	54,46	45,38	37,82
Кумулятивний дисконтований грошовий потік, тис. грн.	-19,59	45,75	100,21	145,59	183,41

Для точних розрахунків вирішимо рівняння:

$$n = \frac{98 - (78,41 + 65,34)}{65,34} = 0,71$$

Відповідно $DPP = 1,71$ роки.

Тобто, проект окупиться через 1,71 роки.

Таким чином, інвестування підприємством грошових коштів в встановлення платіжних терміналів є ефективним заходом уникнення надлишку грошових коштів, що підтверджується такими показниками:

1. Чиста приведена вартість на кінець життєвого циклу з наростаючим підсумком, є величина позитивна – 183,41 тис. грн.

2. Дисконтований період окупності інвестицій складає 1,71 роки, що є прийнятним, так як менше терміну економічного життя проекту, що дорівнює 5 рокам.

3. Індекс рентабельності інвестицій $= 2,87 > 1$, що свідчить про ефективність проекту.

Всі наведені показники свідчать про можливість та ефективність впровадження даного заходу.

Вплив запропонованих заходів на показники господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» у плановому році відобразатиметься у зростанні чистого доходу, собівартості та прибутку, що узагальнено у табл.3.14.

Таблиця 3.14

Вплив запропонованих заходів на показники діяльності ТОВ

«УкрКлінСервіс» у плановому році, тис. грн.

Показники	Приріст, тис. грн.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	230,4
Собівартість реалізованої продукції	139,6
Валовий прибуток	90,8
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	74,5

Отже, спостерігаємо, що запропоновані заходи із інвестування підприємством надлишку грошових коштів у встановлення платіжних терміналів, призведуть до покращення показників господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» у плановому році.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Грошовий потік – це спрямований рух грошових коштів підприємства за певний період часу, як в готівковій, так і в безготівковій формах, що генерується в результаті здійснення поточної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Існує велика кількість класифікаційних ознак грошового потоку: за напрямками руху, за характером грошового потоку стосовно організації, за розподілом у часі, за видами господарської діяльності, за методом обчислення обсягу, за рівнем достатності, за рівнем збалансованості та ін. Найчастіше виділяють такі грошові потоки: вхідні та вихідні; грошові потоки від різних видів діяльності; валовий та чистий; надлишковий та дефіцитний.

Під управлінням грошовими потоками розуміють систему принципів і методів управлінських рішень, спрямованих на формування, розподіл та використання грошових коштів підприємства з метою забезпечення його фінансової рівноваги та стійкого зростання. Основними принципами управління грошовими потоками є достовірність відображення інформації, комплексність управління, безперервність, забезпечення збалансованості, забезпечення ліквідності та ефективність. До основних методів відносять: облік та звітність; аналіз грошових потоків; планування та оптимізація; контроль за рухом грошових коштів.

Провідне місце в процесі управління грошовими потоками підприємства належить їхній оптимізації, під якою розуміють процес реалізації комплексу заходів, спрямованих на стимулювання зростання грошових надходжень і підвищення ефективності їх використання. Її основними цілями є: забезпечення балансу між обсягами вхідних та вихідних грошових потоків; підтримання їх синхронності у часі; забезпечення достатнього чистого грошового потоку. Серед методів оптимізації грошових коштів високу цінність мають моделі Баумоля й Міллера-Орра, комплексне застосування яких дає змогу встановити оптимальний розмір середнього залишку грошових коштів підприємства.

В ході аналізу фінансово-господарської діяльності ТОВ «УкрКлінСервіс» було визначено, що у 2015-2017 роках підприємство нарощувало обсяги діяльності – темпи приросту чистого доходу у 2017 році відносно 2015 року склали 128,5%. Проте прибутковість підприємства знизилась, про що свідчить зниження всіх розрахованих показників рентабельності. Фінансовий стан підприємства є нестійким, зокрема спостерігаються низькі показники ліквідності та фінансової стійкості. Крім того виявлено негативну тенденцію до зниження протягом 2015-2017 років показників рентабельності та ліквідності. Позитивний вплив на результати діяльності підприємства спричиняє покращення фінансової стійкості та ділової активності.

Аналіз грошових потоків ТОВ «УкрКлінСервіс» виявив, що в 2015-2017 роках зростали як надходження так і витрачання грошових коштів, що було зумовлене зростанням обсягів діяльності підприємства. Основну частку надходжень і витрачань грошового потоку забезпечує операційна діяльність, баланс якої значним чином визначає розмір чистого грошового потоку підприємства. У 2015 та 2017 роках на ТОВ «УкрКлінСервіс» було позитивне значення загального розміру чистого грошового потоку, а у 2016 році – від'ємне. Визначено, що фінансова та інвестиційна діяльність зазвичай сприяють відтоку грошових коштів з підприємства, а операційна діяльність – їх залученню.

Позитивний вплив на зростання надлишкового грошового потоку ТОВ «УкрКлінСервіс» у 2017 році здійснили зростання оборотності оборотних активів та частки чистого грошового потоку в загальному обсязі витрачань, натомість негативний – зниження потокоємності, коефіцієнту поточної ліквідності й коефіцієнту генерування позикового капіталу чистим грошовим потоком. Розраховано, що у 2017 році ефективність грошового потоку на ТОВ «УкрКлінСервіс» була нижчою ніж у 2015 році.

Планування грошових потоків підприємства на наступний період включало в себе складання плану надходження коштів від реалізації продукції, графіку надходжень коштів від продажу товарів, плану прямих витрат на товари, роботи, послуги, плану прямих витрат на оплату праці, плану збутових та управлінських

витрат, плану інших операційних витрат, зведеного плану доходів і витрат та плану руху грошових коштів. Було визначено, що протягом усього періоду підприємству не потрібно буде залучати грошові кошти для покриття дефіциту. Це зумовлене тим, що частка товарів, які продає підприємство з відстрочкою платежів, є дуже незначна (10%). На кінець планового року підприємство матиме 1129 тис. грн. грошових коштів.

Управління залишком грошових коштів на ТОВ «УкрКлінСервіс» полягає у встановленні оптимального для підприємства рівня середнього залишку грошових коштів, який дає змогу з одного боку, підтримувати платоспроможність підприємства на належному рівні, а з другого – отримувати прибуток від інвестування тимчасово вільних грошових коштів. Розрахована величина оптимального розміру залишку грошових коштів за моделлю Баумоля складає 908,6 тис. грн., а за моделлю Міллера-Орра – 804,6 тис. грн. Зважаючи, що плановий розмір грошових коштів ТОВ «УкрКлінСервіс» перевищує ці значення, рекомендовано підприємству здійснити інвестицію в придбання прибуткових активів – платіжних терміналів.

Розраховано, що плановий економічний ефект від запропонованих заходів очікується у вигляді зростання чистого доходу від реалізації - на 230,4 тис. грн. та чистого прибутку - на 74,5 тис. грн. Чистий рух коштів за період зростає на 94,1 тис. грн. Чиста приведена вартість на кінець життєвого циклу з наростаючим підсумком, є величина позитивна – 183,41 тис. грн. Дисконтований період окупності інвестицій складає 1,71 роки, а індекс рентабельності інвестицій – 2,87, що свідчить про ефективність внесених пропозицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апопій О. Грошові потоки підприємства в ринкових умовах господарювання / О. Апопій // Всеукраїнська студентська інтернет-конференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/136-1576-1>
2. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базілінська — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 328 с.
3. Білик М. Д. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. / Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.
4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – К.: Эльга, Ника-центр, 2004. – 656 с.
5. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. — 736 с.
6. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2003. – 496 с.
7. Буряк П.Ю. Формування і надання інформації про фінансові ресурси підприємства // Фінанси України : Науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал МФУ / Міністерство фінансів України. – Київ, 2006. – № 10. – С. 123-128
8. Ванькович Д. В. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств // Фінанси України. - 2004. - №9. - С.112-117.
9. Вареник В. М. Класифікація грошових потоків в економіці України [Електронний ресурс] / В. М. Вареник // Академічний огляд. - 2013. - № 2. - С. 52-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ao_2013_2_8
10. Веселовський О. Планування руху грошових коштів / О. Веселовський // Фінансовий ринок України. - 2012. - №4. - С.22-23

11. Власюк Н.І. Фінансовий аналіз : навч. посіб. для студентів підгот. 6.030508 "Фінанси і кредит" / Власюк Н. І. ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. — Львів : Львів. комерц. акад., 2016. — 311 с.
12. Вуйченко М. А. Фінансовий менеджмент: управління інвестиціями : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Вуйченко М. А. ; М-во освіти і науки України, Уман. нац. ун-т садівництва. — Умань: Сочінський, 2010. — 165 с.
13. Гудзь Т.П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств: монографія / Т.П. Гудзь. — Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2007. — 166с.
14. Давиденко Н. М. Фінансовий менеджмент : підручник / Н. М. Давиденко; Каб. Міністрів України, Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К. : Задруга, 2012. — 515 с.
15. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок [Електронний ресурс] / М. Дерій // Економічний аналіз. — 2010. — Випуск 6. — С. 60-64.
16. Деева Н.М. Фінансовий аналіз. Навч. посіб. / Н.М. Деева, О.І. Дедіков — К.: ЦУЛ, 2007. — 328 с.
17. Должанський А. М. Економічне формулювання та розгорнута класифікація грошових потоків [Електронний ресурс] / А. М. Должанський, В. В. Беца // Науковий вісник НЛТУ України. - 2014. - Вип. 24.3. - С. 215-221. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24
18. Духновська, Л. М. Підходи до управління грошовими коштами суб'єктів господарювання / Л. М. Духновська // Наукові праці НУХТ. — 2009. — № 32. — С.115–118.
19. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — Житомир: ПП «Рута», 2013. — 680 с.
20. Єрешко Ю. О. Моделі оптимізації грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Ю. О. Єрешко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". -

2013. - № 10. - С. 197-205. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_34

21. Єрешко Ю. О. Факторинг як економічний інструмент оптимізації грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Ю. О. Єрешко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - № 11. - С. 151-155. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2013_11_33
22. Єршоменко Г. В. Обґрунтування вибору методу оптимізації грошових потоків на підприємстві [Електронний ресурс] / Г. В. Єршоменко // Управління розвитком. - 2013. - № 13. - С. 98-100. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_13_43
23. Жовна О.М. Організація системи та механізму управління грошовими потоками підприємства / О. М. Жовна, Д. С. Рижинко // Ефективна економіка. – 2016. – №6. – [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5042>
24. Завора Т. М. Теоретичні основи аналізу та оптимізації грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Т. М. Завора, О. С. Берест // Економіка і регіон. - 2014. - № 4. - С. 74-79. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_4_16
25. Калабухова С. В. Аналіз руху грошових коштів на підприємстві [Електронний ресурс] / С. В. Калабухова, Л. В. Чалюк // Фінанси, облік і аудит. - 2011. - Вип. 18. - С. 291-297. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Foa_2011_18_37
26. Карпенко Л. М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві [Електронний ресурс] / Л. М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2014. - Вип. 1. - С. 201-210. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_1_33
27. Клименко О. В. Теоретичне визначення та класифікація грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Клименко. // Ефективна економіка. - 2013. - № 9. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_9_49

28. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навч. пос. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с.
29. Колодізєв О.М., Колесніченко В.Ф. Гроші і кредит: Підручник.. – Київ: Знання, 2010. – 610 с.
30. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: навч. посібник. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
31. Кошельок Г. В. Класифікація грошових потоків підприємства у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Г. В. Кошельок // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2013. - № 1. - С. 32-40. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2013_1_6
32. Кошельок Г.В. Факторні моделі грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Г.В. Кошельок, І.В. Степанова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. Науковий журнал. – 2014. – №5-6 (76-77). – С. 161-171. – Режим доступу: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6\(76-77\)/uazt_2014_5-6_18.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6(76-77)/uazt_2014_5-6_18.pdf)
33. Кошельок Г.В. Факторні моделі грошових потоків підприємства [Електронний ресурс] / Г.В. Кошельок, І.В. Степанова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія. Економічні науки. Науковий журнал. – 2014. – №5-6 (76-77). – С. 161-171. – Режим доступу: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6\(76-77\)/uazt_2014_5-6_18.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/5-6(76-77)/uazt_2014_5-6_18.pdf)
34. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз: підручник. / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна – Київ: Центр учбової літератури, 2008. – 392.
35. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник. / Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. – К.: ЦНЛ, 2006. – 520с.
36. Кулик К.М. Відмінності та взаємозв'язок між «грошовими коштами» та «грошовими потоками» підприємства / К.М. Кулик // Управління розвитком. – 2014. – № 1. – С.136–138
37. Кучер О. В. Система показників, що характеризують рух грошових коштів [Електронний ресурс] / О. В. Кучер, А. А. Сахно // Молодий вчений. - 2014.

- № 6(1). - С. 154-157. - Режим доступу:
[http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6\(1\)_42](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2014_6(1)_42)

- 38.Лаптева В.В. Розвиток стратегічних підходів до управління підприємством у нестабільних умовах: [колективна монографія] / Під ред. В.І. Захарченко. – Донецьк: Ноулідж; ОНУ імені І.І. Мечникова, 2014. – 188 с.
- 39.Лаптева В.В. Організаційні аспекти цінової політики для промислової продукції / В.В. Лаптева //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». –У.: ВД «Гельветика», 2016.– вип. 7, ч 2. – С. 55-58
- 40.Лаптева В.В. Розробка маркетингових стратегій у зовнішньоекономічній діяльності регіону / В.В. Лаптева // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький: ХНУ, 2016. – № 4 том 2 – С. 148-152.
- 41.Лаптева В.В. Використання інструментів управлінського консалтингу в процесі управління малим підприємництвом/ В.В. Лаптева // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління: наук праці. – О.: ОНУ, 2018. - Т.17, вип.. 1(38). – С. 84-95
- 42.Лисенко Н. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Н. О. Лисенко, Н. Ю. Мельничук ; Європ. ун-т, Уман. філ. — Умань : Сочінський, 2012. — 233 с.
- 43.Лігоненко Л.О. Управління грошовими потоками : навч. посіб. / Л.О. Лігоненко, Г.В. Ситник. – 2-ге вид. пероб. і допов. – К.: Знання, 2005. – 485 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
- 44.Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Т. В. Майорова. - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 472 с.
- 45.Малій О.Г. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. Г. Малій. — Х. : Міськдрук, 2012. — 353 с.
- 46.Мойсеєнко І.П. Інвестування: навч. посібник. / І.П.Мойсеєнко – Знання, 2006. – 490с.
- 47.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nau.kiev.ua.

48. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник / Непочатенко О. О., Мельничук Н. Ю. — Умань : Сочінський, 2012. — 501 с.
49. Нехайчук Ю. С. Підходи до оптимізації управління грошовими потоками підприємства [Електронний ресурс] / Ю. С. Нехайчук, О. М. Горовцова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013. - № 2. - С. 37-42. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvfbj_2013_2_9
50. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі ; пер. з англ. В. Овсієнко, В. Мусієнко. — К.: Основи, 1993. — 382 с.
51. Партин Г. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Г. О. Партин, Н. Є. Селюченко ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т "Львів. політехніка". — Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2011. — 345 с.
52. Пінчук С. С. Управління та оптимізація грошових потоків на підприємстві як передумови його ефективної діяльності [Електронний ресурс] / С. С. Пінчук, О. М. Врадій // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. - 2012. - Вип. 21-22(2). - С. 185-189. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2012_21-22\(2\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2012_21-22(2)_26)
53. Платіжні термінали [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://kioskpay.com.ua/>
54. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.: наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. — 6-те вид., перероб. і доп. — К.: КНЕУ, 2006. — 552 с.
55. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / В.О. Подольська, О.В. Яріш. — К. : Центр навчальної літератури, 2007. — 488 с.
56. Ролько О. Ю. Значення ефективності управління грошовими потоками підприємств / О.Ю. Ролько // Культура народів Причорномор'я. — 2008. — № 126. — С. 97-100.
57. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька — К.: Знання, 2007. — 668 с.
58. Салига С.Я. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / [С.Я. Салига, Н.В.

Даций, С.О. Корецька, Н.В. Нестеренко, К.С. Салига]. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 274 с.

59. Семенова С. М. Класифікація грошових потоків підприємства з метою стратегічного управління [Електронний ресурс] / С. М. Семенова // Водний транспорт. - 2012. - Вип. 3. - С. 146-152. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2012_3_30
60. Семенова С. М. Управління грошовими потоками на підприємствах водного транспорту: обліково-аналітичний аспект [монографія] / С. М. Семенова, О. М. Шпирко. – Київ: Центр учбової літератури. 2016. – 252 с.
61. Сорокина Е.М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики: [моногр.] / Е. М. Сорокина. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 176 с.
62. Тешева Л.В. Поняття грошового потоку підприємства / Л.В.Тешева, О.Д. Щербань, О.О. Вакуленко // Вісник Мукачівського державного університету. - 2017. - вип.10. - С.670-675
63. Томчук В.В. Бюджет грошових потоків як складова процесу бюджетування на сільськогосподарських підприємств / В.В. Томчук // Збірник наукових праць НУДПС України. – К.: НУДПСУ, 2013. – № 1. – С. 18-25.
64. Фінанси : навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Л. В. Лисяк, С. В. Качула, Л. О. Міщенко, Д. А. Міщенко ; за ред. Л. В. Лисяк] ; М-во освіти і науки України, Ун-т мит. справи та фінансів. — Дніпро : Акцент ПП, 2017. — 297 с.
65. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / [авт.: Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І.] ; М-во освіти і науки України, Тернопіл. нац. екон. ун-т. — Тернопіль : ТНЕУ, 2016. — 301 с.
66. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / За заг. ред. І. О. Школьник, В. М. Кремень [І. О. Школьник, В. М. Кремень, С. М. Козьменко та ін.]. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 488 с.
67. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. / За ред. Момот Т. В. – К.: Центр учбової літератури, 2011. - 712 с.

68. Фінансовий менеджмент: підручник / В.П. Мартиненко, Н.І. Климаш, К.В. Багацька, І.В. Дем'яненко, [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. - Львів "Магнолія 2006", 2014. - 344с.
69. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підруч. / Ю.С. Цал-Цалко – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.
70. Чудінович М. В. Оптимізація управління грошовими потоками підприємства [Електронний ресурс] / М. В. Чудінович // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка. - 2016. - Вип. 3. - С. 70-73. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2016_3_15
71. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація / В.В. Ясишена // Економічний аналіз, 2008. – Вип. 2 (18). – С. 321–324.

ДОДАТКИ